ALS JE HET ONS VRAAGT

De Kinderombudsman op Kinderrechtentour

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

13 december 2016
KOM018/2016

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

ALS JE HET ONS VRAAGT
De Kinderombudsman op Kinderrechtentour
Den Haag, December 2016

Rhea Verheul
Alexandra de Jong

Inhoud

Voorwoord 5

De Tour in beeld 6

Samenvatting: Onze conclusies en plannen 8

1. Waarom deze Kinderrechtentour? 10

Over kinderrechten 10

De taken van de Kinderombudsman 10

Leeswijzer 12

2. Dit hebben we gedaan 13

De vragenlijst 13

De werkbezoeken 16

Caribisch Nederland 16

Analyse van de antwoorden 16

3. Resultaten van de vragenlijst 19

Wie hebben de vragenlijst ingevuld? 19

De 14 omgevingsvoorwaarden 22

Open vragen 23

Caribisch Nederland 28

4. Werkbezoeken 29

Teveel om op te noemen 29

Veelgenoemde thema's 29

Meepraten? 35

Caribisch Nederland 36

5. Conclusie en vervolgstappen 38

De vragenlijst 398

De werkbezoeken 39

Eindconclusie: kinderen zijn het eens 40

Wat nu? 41

Bijlage 1. Vragenlijst 43

Bijlage 2. Overzicht van alle werkbezoeken 50

Bijlage 3. Hoe tevreden zijn kinderen in de verschillende groepen over hun leven? 56

Bijlage 4. Hoeveel kinderen geven een voldoende op de verschillende omgevingsvoorwaarden? 57

Bijlage 5. Thema's die uit de vragenlijst naar voren komen 59

Voorwoord

Kinderen vertellen wat ik van volwassenen niet altijd hoor. Ze zeggen wat hen bezighoudt, waar ze blij van worden en waar ze zich zorgen over maken. Ze doen dit zonder bijbedoelingen, ze zijn niet diplomatiek en ze hebben geen strategische agenda. Volwassenen bedenken van alles en kinderen kunnen vervolgens haarfijn uitleggen hoe het in hun dagelijks leven uitwerkt.

Tijdens de Kinderrechtentour, waar dit rapport verslag van doet, heb ik met mijn team met honderden kinderen en jongeren gesproken. Mooie diepe gesprekken waarin kinderen vertelden over hun leven, dromen en de belemmeringen. Veel kinderen vertelden dat er bijna nooit zo met hun gesproken werd en dat ze het leuk vonden hun verhaal met ons te delen. En dat terwijl wij soms het gevoel hadden met lege handen te staan omdat we lang niet altijd concreet een oplossing konden bieden.

Soms voelde ik in mijn maag wat kinderen en jongeren vertelden, zoveel impact. De opmerking van een meisje bij wie thuis te weinig geld is en die mij zei: 'Ik heb zo in mijn hoofd geparkeerd dat er niets zal veranderen, dat ik niet eens na kan denken over de vraag wat er beter kan'. Dit blijft nagalmen in mijn hoofd. Het past niet dat je als 14-jarige je situatie als zo uitzichtloos ervaart.

Een jongen vertelde over hoe zijn leven veranderde toen hij een piano kreeg, zomaar van een buurtgenoot. Omdat hij een boos, ongelukkig jongetje was want zijn vader zat in de gevangenis. En die buurman zag hoe muzikaal hij was. Nu zit hij op het conservatorium. Zo'n verhaal doet mij realiseren hoe veel je voor een kind kunt betekenen als je goed kijkt, goed luistert, aandacht hebt en vervolgens iets doet.

Ik herinner me ook dat een meisje zonder verblijfsstatus tegen me zei: 'Iedereen praat en zegt hoe erg het voor me is maar niemand doet iets'. Dit maakt me er extra van bewust dat ik mijn beloften moet nakomen. Aan de slag gaan met dat wat kinderen met ons gedeeld hebben en ons best doen zodat er werkelijk iets verbetert voor kinderen en jongeren in Nederland. Niet alleen luisteren, maar ook werkelijk iets doen.

Ik wil alle kinderen die ons geholpen hebben enorm bedanken. De kinderen die we hebben gesproken maar ook de ruim 2000 kinderen die de moeite hebben genomen om onze vragenlijst in te vullen en met ons te delen hoe ze hun leven zien, wat er goed gaat, wat er beter kan. Maar ik wil ook de volwassenen bedanken die het mogelijk hebben gemaakt om met de kinderen te spreken.

Margrite Kalverboer
de Kinderombudsvrouw

De tour in beeld

Jonge mantelzorgers vertellen hun verhaal

De jongerentaskforce aanpak van geweld tegen kinderen

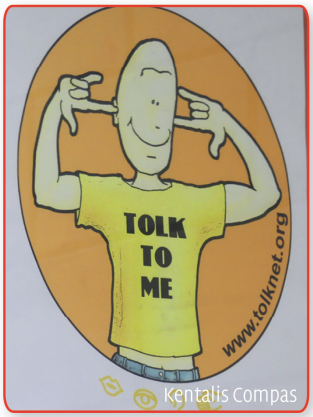

Kentalis Compas

De leerlingenraad van Kentalis Compas over de dovencultuur

Margrite met de jongeren van LAKS

De Kindergemeenteraad van Schiedam

Te gast bij Verpleegkundig kinderzorgdhuis de Biezenwaard

Alle kinderburgemeesters van Nederland bij elkaar

Een speelhoekje voor de kinderen bij de moederopvang van LEVANTO groep

Jeugdwelzijnsberaad

In gesprek bij SBO de Vlieger

Op naar Limburg!

Bij OBS de Verrekijker worden de kinderen die niet in Nederland mochten blijven niet vergeten

Margrite

Het Jeugdjournaal tijdens bezoek aan het Beatrix Kinderziekenhuis

Margrite eet een avondje mee bij gezinshuis Villa Saron

Voor kinderen van gevangenen kan er nog veel verbeteren, Stichting Exocus

In gesprek met leerlingen van een basisschool op Sint Eustatius.

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

Onze conclusies

7,4

De meeste kinderen groeien op in een fijne omgeving. Zij geven hun leven gemiddeld een dikke voldoende.

Het gaat niet met iedereen goed

10% van de kinderen geeft zijn of haar leven een onvoldoende. Kinderen en jongeren waar thuis problemen zijn, die gescheiden ouders hebben, die jeugdhulp krijgen of waar thuis weinig geld is zijn over meerdere aspecten van hun leven minder tevreden dan andere kinderen.

Echte aandacht

Kinderen en jongeren hebben échte aandacht nodig van de mensen om hen heen. Van ouders, familie en vrienden, maar ook van professionals. Dat betekent: interesse hebben, tijd maken, goed luisteren en kijken naar het kind als persoon.

Dit maakt het leven van veel kinderen goed

- Mensen om je heen hebben die van je houden en bij wie je terecht kunt
- Vrije tijd, sport en hobby's
- De vrijheid om te kiezen wat je wil doen
- Dat het goed gaat op school

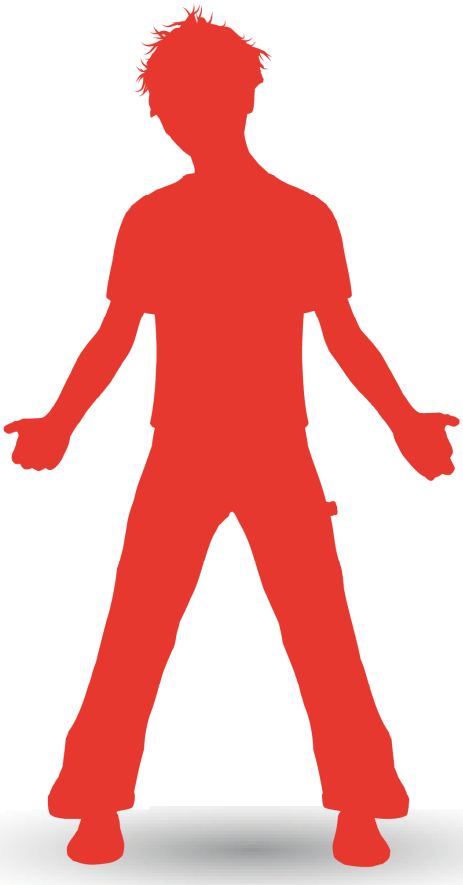

Werkdruk

Lange schooldagen, veel toetsen en bergen huiswerk: Veel kinderen geven aan dat de werkdruk op school te hoog is.

Dit moet veranderen:

- Echte aandacht voor een kind als persoon
- Meer meepraten en meebeslissen: Volwassenen moeten ook echt iets met de mening van kinderen en jongeren doen
- Goede informatie om echt te kunnen meepraten en meebeslissen
- Werk- en prestatiedruk verminderen op school
- Kunnen meedoen, ook als er thuis weinig geld is
- Vrije tijd: meer lokale voorzieningen

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

Onze plannen

We gaan met alles wat we hebben gehoord aan de slag, op verschillende manieren.

1. Aandacht voor aandacht

We zullen in al ons werk aandacht vragen voor de noodzaak van échte aandacht. Alle volwassenen moeten weten hoe belangrijk het is om aandacht en belangstelling te hebben voor kinderen en jongeren. In hun problemen en zorgen, maar ook in hun dromen en talenten.

2. Werkdruk op school aanpakken

Met jongeren en volwassenen gaan we bekijken welke oplossingen er zijn voor de hoge werkdruk die jongeren op school ervaren. Ook gaan we met politici en bestuurders over dit probleem in gesprek.

3. Informatie en participatie

Lang niet alle kinderen en jongeren kunnen meepraten over zaken waar zij mee te maken krijgen. Vaak gaat het al mis bij de eerste stap: goede informatie. We gaan aan de slag met een aantal groepen kinderen en jongeren waarvoor dit nu nog slecht geregeld is. We betrekken hierbij ook de volwassenen die met hen zouden moeten praten en hen informeren.

4. Caribisch Nederland

We gaan aan de slag met de informatie die we op Bonaire, Saba en Sint Eustatius hebben gekregen. In de loop van 2017 volgt een apart rapport.

5. Meer informatie uit de vragenlijst halen

Er is nog veel meer informatie uit de resultaten van de vragenlijst te halen dan we nu hebben gedaan. We zullen bijvoorbeeld nog meer inzoomen op specifieke groepen kinderen en jongeren.

6. Alle andere thema's

De mening van kinderen en jongeren over alle andere onderwerpen nemen we mee in alles wat we doen. Of het nu gaat om gesprekken met bestuurders of professionals, het geven van speeches of het adviseren over nieuwe wetten of regels, we zullen steeds in het achterhoofd houden wat kinderen en jongeren over het onderwerp hebben gezegd.

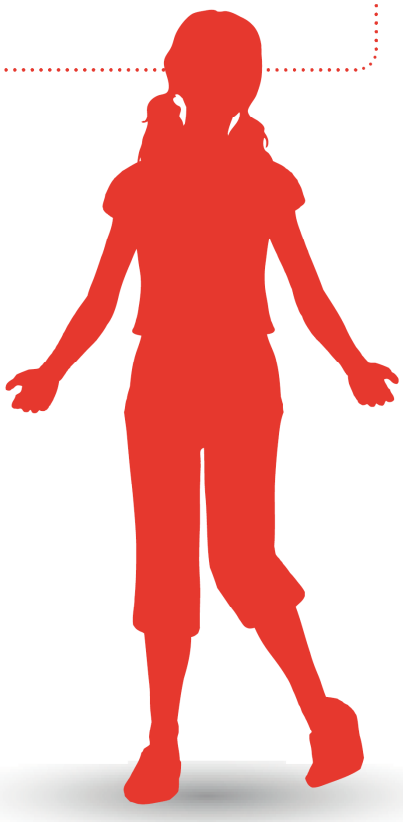

1. Waarom deze Kinderrechtentour?

De Kinderombudsman houdt in de gaten of iedereen goed met kinderen omgaat. Bijvoorbeeld de regering, scholen, jeugdzorg en ziekenhuizen. Anders gezegd: De Kinderombudsman komt op voor de rechten van kinderen. Om dit goed te kunnen doen, moeten we natuurlijk wel weten wat er in Nederland voor hen moet verbeteren. Daarom hebben we de Kinderrechtentour georganiseerd. In dit hoofdstuk leggen we uit waarom we het belangrijk vinden om met kinderen te spreken en wat we met de Tour willen bereiken.

Over kinderrechten

Als kind of jongere[1] in Nederland heb je rechten. Die krijg je vanzelf als je geboren wordt, je hoeft ze niet te verdienen. Al deze rechten staan in het Kinderrechtenverdrag. Dat is een lijst met afspraken waar bijna alle landen van de wereld hun handtekening onder hebben gezet. Ook Nederland. Kinderrechten zijn nodig om ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren een goed leven hebben en zich goed kunnen ontwikkelen. Je hebt recht op voldoende eten, kleding en een veilig huis om in te wonen. Maar ook om naar school te gaan en om geholpen te worden als je ziek bent.

Je ouders of verzorgers moeten in de eerste plaats zorgen dat jij krijgt waar je recht op hebt. Als dat niet lukt, dan moet de overheid daarbij helpen. Sommige dingen kunnen je ouders of verzorgers niet goed regelen. Ze hebben bijvoorbeeld geen invloed op hoe goed de scholen en ziekenhuizen in Nederland zijn. Daarvoor is de overheid verantwoordelijk.

Het recht op participatie

Een heel belangrijk recht is het recht om je mening te geven over jouw eigen leven en vooral over beslissingen die over je gemaakt worden. Dit is ook nodig om vast te stellen welke keuze in jouw belang is. We noemen dit het recht om gehoord te worden of het recht op participatie. Jouw mening moet serieus genomen worden. Als iets wordt besloten heb je altijd recht op een goede uitleg van de beslissing.

De taken van de Kinderombudsman

Margrite Kalverboer is in april dit jaar begonnen als nieuwe Kinderombudsvrouw. Ze doet haar werk niet alleen, ze werkt met een team van 12 mensen. Samen met Margrite vormen zij de organisatie 'de Kinderombudsman'.

Het team werkt op verschillende manieren aan het verbeteren van de situatie van kinderen en jongeren in Nederland. We adviseren mensen die contact met ons opnemen, doen onderzoek en geven voorlichting. Ook adviseren we de regering, de Tweede Kamer en allerlei andere organisaties over kinderrechten. Deze taken staan allemaal in de wet. In de wet staat ook dat de Kinderombudsman zoveel mogelijk rekening moet houden met de mening van kinderen zelf. Het recht op participatie geldt dus ook voor het werk van de Kinderombudsman. Eigenlijk heel logisch: Margrite kan als Kinderombudsvrouw pas goed opkomen

[1] In het Kinderrechtenverdrag wordt iedereen tot 18 jaar een kind genoemd. Kinderrechten gelden dus voor kinderen en jongeren die nog geen 18 zijn.

Contact met de Kinderombudsman

Als je denkt of vindt dat jouw rechten niet worden gerespecteerd, dan kunnen we advies geven over manieren waarop je voor je rechten kunt opkomen. Als je een goed idee hebt om kinderrechten te verbeteren, horen we dat ook graag! Ook volwassenen kunnen ons met klachten of vragen over kinderrechten bereiken. Als we denken dat een organisatie misschien kinderrechten geschonden heeft, kunnen we een klacht verder onderzoeken. Soms tikken we organisaties op de vingers, maar we proberen ook mee te denken over een goede oplossing.

Wil je ons bereiken? Bel van maandag tot vrijdag tussen 12.00 en 17.00 uur het gratis nummer **0800 – 876 54 32**, of stuur een email naar **ombudswerk@dekinderombudsman.nl**.

voor de belangen van kinderen en jongeren als ze weet wat zij belangrijk vinden.

Nieuwe Kinderombudsvrouw, nieuwe plannen

Margrite heeft ervoor gekozen om niet direct zelf plannen voor de toekomst te maken, maar eerst met kinderen en jongeren zelf te praten. We weten als Kinderombudsman natuurlijk al best veel over kinderen in Nederland, maar kinderen en jongeren zelf kijken toch nét even anders. Margrite wilde van zoveel mogelijk kinderen en jongeren horen hoe het met hen gaat en wat er speelt onder kinderen en jongeren in Nederland. Ook wilde ze weten wat de Kinderombudsman kan doen om hun situatie te verbeteren. Ten slotte wilde ze graag tips van kinderen en jongeren over waar zij over zouden willen meepraten en hoe volwassenen het beste met hen kunnen omgaan.

Op tour door (Caribisch) Nederland

In september en oktober is Margrite het hele land doorgereisd om met kinderen te spreken. We hebben met honderden kinderen en jongeren gesproken op meer dan 30 locaties. Het ging vaak om kinderen die in bijzondere situaties zitten, bijvoorbeeld omdat ze ziek zijn of niet meer thuis kunnen wonen. Ook hebben we een vragenlijst op onze website gezet, die door meer dan 2.000 kinderen en jongeren is ingevuld. Sommige kinderen zijn nog te jong of bijvoorbeeld te ziek om zelf te kunnen vertellen wat zij belangrijk vinden. In die situaties hebben we met de ouders gepraat. Al deze informatie gebruikt Margrite om te beslissen wat ze de komende tijd wil gaan doen voor kinderen en jongeren in Nederland.

De Kinderombudsman houdt ook de rechten van kinderen op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba in de gaten. Samen vormen deze eilanden Caribisch Nederland. In november heeft Margrite deze eilanden bezocht. We hebben daar met kinderen en jongeren, maar ook met ouders en professionals gesproken. De vragenlijst is vertaald naar het Engels en het Papiaments, zodat alle kinderen op Caribisch Nederland deze kunnen invullen. In dit rapport zetten we al een paar belangrijke punten die kinderen ons hebben verteld op een rij. Volgend jaar verschijnt een apart rapport over Caribisch Nederland.

Participatie is pas echt participatie als kinderen en jongeren telkens hun mening mogen geven over zaken die hen aangaan. De Kinderombudsman blijft het land ingaan en kinderen en jongeren betrekken. Bij het uitvoeren van deze plannen en bij het bedenken van nieuwe plannen. Voor goede ideeën van kinderen en jongeren staan we altijd open!

Leeswijzer

In dit rapport vertellen we wat we gedaan hebben, wat kinderen ons verteld hebben en wat we met deze informatie gaan doen. In hoofdstuk 2 beschrijven we eerst hoe de Kinderrechtentour er precies uitzag. Hoofdstuk 3 beschrijft de belangrijkste uitkomsten van de vragenlijst. In hoofdstuk 4 zetten we op een rij wat we tijdens onze bezoeken hebben gehoord. In hoofdstuk 5 staan onze belangrijkste conclusies. We beschrijven in dit hoofdstuk ook welke plannen we op basis van deze conclusies hebben gemaakt.

2. Dit hebben we gedaan

We wilden in korte tijd van zoveel mogelijk kinderen en jongeren horen hoe zij hun leven ervaren en wat wij voor hen kunnen betekenen. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe we dit hebben gedaan. We vertellen hoe we de vragenlijst hebben ontworpen en hoe we hem onder de aandacht hebben gebracht bij kinderen en jongeren. Ook leggen we uit hoe we hebben besloten met welke groepen kinderen we graag wilden praten. Ten slotte beschrijven we hoe we de werkbezoeken hebben aangepakt en hoe we alle informatie hebben geanalyseerd.

De Kinderrechtentour draaide om drie grote vragen:

1. Hoe gaat het met kinderen en jongeren in Nederland? Wat vinden ze van hun leven?
2. Wat kan de Kinderombudsman doen om de situatie van kinderen en jongeren te verbeteren?
3. Waar willen kinderen en jongeren over meepraten en meebeslissen? Kunnen ze dat nu al?

Om ervoor te zorgen dat deze vragen zo goed mogelijk werden beantwoord, hebben we voor de volgende opzet gekozen: een online vragenlijst voor alle kinderen en jongeren én een heleboel werkbezoeken aan verschillende groepen in het land. Hierdoor konden alle kinderen in Nederland hun mening geven, maar waren we ook in staat om een aantal lange gesprekken voeren, waarbij we goed konden doorvragen naar de kern van een probleem.

Sommige groepen kunnen extra steun gebruiken omdat ze in een bijzondere situatie zitten. Denk bijvoorbeeld aan kinderen die ziek zijn, die een ouder hebben die ziek is, of die thuis weinig geld hebben. Kinderen in bijzondere of moeilijke situaties wilden we zeker spreken.

De vragenlijst

Met de Tour wilden we zoveel mogelijk kinderen en jongeren bereiken. Dat is niet makkelijk. Daarom hebben we goed nagedacht over wat de beste manier is om dat te doen. Daarbij wisten we dat het niet zou lukken om in contact te komen met alle (verschillende groepen) kinderen. Een online vragenlijst was de beste manier om ons doel zo goed mogelijk te bereiken. Een vragenlijst invullen kost minder tijd dan bijvoorbeeld een interview geven of aan een groepsgesprek meedoen. Bovendien heeft bijna iedereen thuis een computer of een smartphone. Kinderen en jongeren die hun mening wilden geven, konden dat zo op een makkelijke manier doen. De vragenlijst was zo gemaakt dat hij geschikt was voor kinderen vanaf ongeveer 9 jaar oud (groep 6). Het invullen was anoniem; we hebben niet naar namen gevraagd. De hele vragenlijst vind je in **bijlage 1.**

In de vragenlijst hebben we verschillende vragen opgenomen die meten hoe het met kinderen en jongeren in Nederland gaat. Zo stonden er 14 vragen in de lijst die gingen over de omgeving van kinderen en jongeren. Bijvoorbeeld over de veiligheid thuis en in de buurt , structuur en regels thuis en contact met vrienden. Dit zijn de zogenaamde omgevingsvoorwaarden. De 14 omgevingsvoorwaarden helpen om fijn, veilig en gezond op te kunnen groeien. We hebben ervoor gekozen juist deze

voorwaarden te gebruiken omdat deze al uitgebreid getest zijn in andere onderzoeken. Daardoor weten we dat deze voorwaarden echt iets zeggen over hoe geschikt de omgeving van een kind of jongere is voor een fijne jeugd en een goede ontwikkeling.[2] De volledige lijst staat in het blauwe kader op de volgende pagina. Als de 14 voorwaarden goed of voldoende zijn dan heeft een kind waarschijnlijk een fijne kindertijd en groeit hij of zij op in een stimulerende en veilige omgeving. Wanneer een voorwaarde matig of onvoldoende is kan dit een negatieve invloed hebben op het leven van een kind. Hoe meer voorwaarden niet in orde zijn, hoe zorgelijker dit is.[3]

Naast de 14 voorwaarden hebben we kinderen en jongeren ook gevraagd een rapportcijfer te geven voor hun leven. Als laatste hebben we ze gevraagd om voor ons op te schrijven welke dingen het leven fijn maken, en welke dingen zouden moeten veranderen. Dit zijn de zogenaamde open vragen: vragen waarbij je niet uit verschillende antwoorden kan kiezen, maar zelf een antwoord moet opschrijven.

De antwoorden op deze vragen geven natuurlijk al een beeld van wat wij als Kinderombudsman moeten aanpakken. Om nog meer tips te krijgen, hebben we gevraagd wat kinderen en jongeren zelf zouden willen veranderen als zij Kinderombudsman of Kinderombudsvrouw waren. We hebben ook gevraagd waar ze over willen meebeslissen, en of dat nu al mag.

[2] Margrite heeft in haar vorige baan als wetenschapper aan de Rijksuniversiteit Groningen veel onderzoek gedaan naar de 14 omgevingsvoorwaarden. Een wetenschappelijke uitleg staat in het volgende boek: M. Kalverboer & E. Zijlstra (2006). Het belang van het kind in het Nederlands recht, Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief. Uitgeverij SWP: Amsterdam.

[3] Dit wordt uitgelegd in het boek dat hierboven genoemd is.

Bijvoorbeeld thuis, op school of in hun buurt.

Verschillende groepen

Een aantal vragen was bedoeld om meer te weten te komen over de kinderen en jongeren die onze vragenlijst invulden. Bijvoorbeeld de leeftijd, het geslacht en de woonsituatie. We hebben ook iets gevraagd over school en de culturele achtergrond van de ouders. Op deze manier konden we iedereen die de vragenlijst heef t ingevuld opdelen in groepen. Jongere kinderen kunnen andere dingen belangrijk vinden dan pubers, en kinderen in een dorp ervaren misschien andere problemen dan kinderen in een stad.

Als kinderen thuis weinig geld of problemen hebben, konden ze dat ook aanvinken. Ze konden ook aanvinken dat hun ouders op een vervelende manier gescheiden waren, dat ze jeugdhulp kregen, naar een school voor speciaal onderwijs gingen of gevlucht waren uit een ander land. We waren extra benieuwd naar wat deze kinderen en jongeren willen veranderen om fijner op te groeien.

Testen en verspreiden

Om zeker te weten dat de vragenlijst goed te begrijpen was, hebben we dit getest met een kleine groep jonge vrijwilligers. Tien kinderen en jongeren hebben ons geholpen om een aantal vragen te verduidelijken. Daarna is de vragenlijst online gezet. Tussen 1 september en 20 oktober kon hij worden ingevuld op onze website. We hebben via facebook, verschillende organisaties en tijdens onze werkbezoeken aandacht gevraagd voor de vragenlijst.

Alle 14 omgevingsvoorwaarden

1. Verzorging

- Genoeg te eten en te drinken
- Genoeg kleding
- Genoeg slaap
- Een dokter wanneer het nodig is

2. Veiligheid bij jou in huis

- Je voelt je veilig bij jou thuis
- Er wordt bij jou thuis geen geweld gebruikt
- Er wordt bij jou thuis geen drugs gebruikt
- Er wordt bij jou thuis niet gescholden

3. Liefde en aandacht van jouw ouders of opvoeders

- Je voelt je door hen begrepen
- Ze hebben tijd voor je als je ze nodig hebt
- Je hebt een goede band met ze

4. Structuur, regels en ondersteuning

- Op een vaste tijd opstaan
- Elke dag naar school gaan
- Er zijn afspraken en regels waar jij je aan moet houden
- Er is iemand die je helpt als dat nodig is

5. Het goede voorbeeld krijgen van jouw ouders of opvoeders

- Ruzie wordt uitgepraat
- Ze leggen dingen uit als je iets niet snapt
- Ze zorgen goed voor zichzelf en anderen
- Ze hebben werk of doen vrijwilligerswerk

6. Interesse van je ouders of opvoeders in wat jij belangrijk vindt

- Je kunt je verhaal bij ze kwijt
- Ze luisteren naar jouw ideeën en wensen
- Je kan met iemand praten als je problemen hebt
- Je mag zelf kiezen wat je op een dag wilt doen

7. Opvoeding

- Er is altijd goed voor je gezorgd
- Er staat altijd iemand voor je klaar
- Je hebt contact met volwassenen die langere tijd voor je hebben gezorgd en belangrijk zijn voor je (bijvoorbeeld familieleden of pleegouders

8. Veiligheid in de buurt

- Je voelt je veilig
- Er is weinig ruzie in de buurt
- Er wordt niet vaak ingebroken
- Er is geen crimineel gedrag
- Er hangen geen vervelende mensen of jongeren rond

9. Respect

- Je wordt niet anders behandeld door andere kinderen (bijvoorbeeld door je geloof of hoe je eruit ziet)
- Je hebt het gevoel dat anderen rekening houden met wie jij bent
- Je hebt het gevoel dat je dezelfde kansen krijgt als andere kinderen

10. Andere volwassenen bij wie je terecht kunt

- Behalve je ouders of opvoeders zijn er andere mensen die jou helpen.
- Je kunt bij familieleden, buren, leraren of andere mensen terecht als je vragen hebt of extra hulp nodig hebt
- Je zit bij een sportclub of vereniging

11. School en vrije tijd

- Je vindt het niet vervelend om naar school te gaan
- Je krijgt op school genoeg hulp en steun, zodat je goed kunt leren
- Je krijgt de kans om in je vrije tijd de dingen te doen die je leuk vindt of waar je goed in bent

12. Contact met vrienden

- Je doet graag leuke dingen met je vrienden
- Je kunt goed met je vrienden opschieten
- Je voelt je begrepen door hen
- Ze houden rekening met wie jij bent

13. Het goede voorbeeld krijgen van mensen die jij kent

- Kinderen en volwassenen die jij kent zorgen goed voor zichzelf en voor anderen en helpen elkaar graag
- Kinderen en volwassenen die jij kent behandelen elkaar met respect
- Kinderen en volwassenen die jij kent hebben een positieve invloed op je

14. Zekerheid in je leven

- Je hebt vertrouwen in je toekomst
- Je woont langere tijd op één plek (niet vaak verhuisd)
- Als er iets verandert dan wordt dat met jou besproken
- Je bent niet plotseling van school gewisseld
- Er zijn geen grote dingen gebeurd in je leven die je moeilijk of vervelend vond

De werkbezoeken

Margrite wilde tijdens de werkbezoeken met zoveel mogelijk verschillende groepen kinderen en jongeren praten. Er was tijd voor ongeveer 30 werkbezoeken. De complete lijst met organisaties en groepen die we bezocht hebben staat in **bijlage 2**. Om een indruk te krijgen: zie het kader hieronder. We spraken meestal met de kinderen zelf. Bij twee werkbezoeken konden de kinderen nog niet goed voor zichzelf spreken, omdat ze te jong waren of door hun beperking niet goed konden aangeven wat ze belangrijk vonden. Toen hebben we met hun ouders gesproken.

Met wie hebben we gesproken?

Met:

- Kinderen die geen verblijfsvergunning hebben en op een azc wonen
- Kinderen en jongeren met een ernstige ziekte
- Scholieren op gewone scholen en een school voor speciaal onderwijs
- Ouders van jonge kinderen die zo ziek zijn dat ze verpleegd moeten worden
- Jongeren waarvan een ouder in de gevangenis zit of heeft gezeten
- Jongeren met een licht verstandelijke beperking
- Meisjes die vorig jaar uit Eritrea gevlucht zijn
- De besturen van de Nederlandse Jeugdraad, LAKS en JOB Mbo
- Jongeren die doof zijn
- Kinderen die met hun moeder in een moederopvang wonen

... En met nog veel meer kinderen en jongeren!

Tijdens de werkbezoeken draaide het gesprek steeds om de drie grote vragen van de Kinderrechtentour. Maar dat betekende niet dat elk gesprek hetzelfde verliep. Afhankelijk van de groep, de locatie, de grootte van de groep en het specifieke onderwerp kozen we steeds een andere manier. Zo konden de gesprekken zo prettig mogelijk verlopen. Van elk gesprek maakten we een verslag. Daarin schreven we op welke antwoorden de kinderen en jongeren op de drie grote vragen van de Tour gegeven hadden.

Caribisch Nederland

De eilanden Bonaire, Saba en Sint-Eustatius aan de overkant van de oceaan zijn ook onderdeel van Nederland. Samen vormen zij Caribisch Nederland. Margrite moet als Kinderombudsvrouw daar dus ook in de gaten houden hoe het met kinderen gaat. Daarom bezocht zij van 16 tot 26 november 2016 Caribisch Nederland.

Zowel op Bonaire, Saba als Sint Eustatius sprak zij met veel kinderen en jongeren, met bestuurders en professionals. Daarnaast bezocht zij scholen, instellingen voor jongeren, buitenschoolse activiteiten en politiebureaus. De vragenlijst die we voor de Kinderrechtentour hebben gebruikt is vertaald naar het Engels en het Papiaments, zodat alle kinderen op Caribisch Nederland hem konden invullen. Woon je op Bonaire, Saba of Sint Eustatius? Je kan de vragenlijst tot en met januari 2017 invullen! Je vindt hem **hier**.

Analyse van de antwoorden

De vragenlijst

Om de vele verschillende antwoorden van kinderen en jongeren tot een geheel te maken, hebben we de antwoorden bekeken en met statistische testen onderzocht. Statistiek is een onderdeel van de wiskunde waarmee informatie wordt onderzocht en resultaten kunnen worden uitgelegd. Hieronder vertellen wat we precies hebben gedaan en welke statistische methoden we hiervoor hebben gebruikt.

De omgevingsvoorwaarden

De antwoorden op de 14 omgevingsvoorwaarden zijn *onvoldoende*, *matig*, *voldoende* en *goed*. In plaats van vier antwoordmogelijkheden, wilden we graag twee antwoordmogelijkheden om in één oogopslag te kunnen zien of de omgevingsvoorwaarde goed of slecht is beoordeeld. Daarom hebben we de antwoorden *matig* en *onvoldoende* de score 0 gegeven (niet in orde) en de antwoorden *voldoende* en *goed* de score 1 (in orde). Als je de scores op de 14 omgevingsvoorwaarden vervolgens bij elkaar optelt krijg je een totaalscore, waarbij de score 14 betekent dat alle omgevingsvoorwaarden in orde zijn en waarbij 0 betekent dat geen van de omgevingsvoorwaarden in orde is.

We hebben de totaalscore van de 14 omgevingsvoorwaarden, het rapportcijfer voor hun leven en de scores op de 14 afzonderlijke omgevingsvoorwaarden onderzocht. We hebben gekeken naar de gemiddelden van de antwoorden en naar hoe groot de verschillen tussen de antwoorden zijn.[4]

Voor de 14 omgevingsvoorwaarden hebben we ook gekeken of er een voorwaarden zijn die opvallend vaak in orde zijn, of juist niet in orde zijn. We hebben hiervoor een statistische test uitgevoerd.[5]

Verschillende groepen

In de vragenlijst konden kinderen en jongeren aangeven of ze thuis weinig geld of problemen hadden, of ze jeugdhulp krijgen, of hun ouders op een vervelende manier zijn gescheiden, of ze naar een school voor speciaal onderwijs gaan en of ze gevlucht zijn uit een ander land.

Door deze antwoorden zijn kinderen en jongeren in deze zes groepen te herkennen. We wilden graag weten of de kinderen in deze groepen een ander rapportcijfer hebben gegeven voor hun leven dan de andere kinderen. Dit wilden we ook graag weten over de totaalscore op de 14 omgevingsvoorwaarden. We hebben dit onderzocht met een statistische toets.[6] Ten slotte wilden we graag weten of de kinderen in de zes groepen andere antwoorden hebben gegeven op de afzonderlijke 14 omgevingsvoorwaarden dan de andere kinderen. Ook dit hebben we weer onderzocht met behulp van een statistische toets.[7]

Open vragen

De vele verschillende antwoorden op de open vragen zijn zoveel mogelijk in categorieën ondergebracht. De categorieën zijn gekozen door eerst 200 willekeurig uitgekozen antwoorden op de vragen *Wat kan er beter in je leven?* en *Waar wil jij over meebeslissen?* te bekijken en de verschillende thema's waar de antwoorden over gaan op te schrijven. Dit waren nog steeds erg veel thema's. Daarom zijn een aantal thema's samengevoegd tot grote categorieën. Om zeker te zijn dat alle antwoorden van kinderen in deze categorieën passen, hebben we de categorieën getest op 100 willekeurige antwoorden per vraag. Toen dit goed bleek te passen hebben we alle antwoorden in deze categorieën ingedeeld.

Vervolgens hebben we gekeken naar het aantal antwoorden per categorie en welke categorie het meest is genoemd.

[4] Dit noem je de spreiding.
[5] Voor wie verstand heeft van statistiek: De Wilcoxon Signed Ranks toets, waarbij gecorrigeerd wordt voor herhaalde metingen met behulp van Bonferonni.
[6] De zogenaamde t-toets.
[7] In dit geval de chi-kwadraattoets.

De werkbezoeken

In het verslag van elk werkbezoek hebben we voor elke 'grote vraag' genoteerd welke antwoorden de kinderen en jongeren hebben gegeven. We hebben ook opgeschreven over welke thema's de antwoorden gingen. Alle thema's die in de verslagen stonden zijn onder elkaar gezet. Een aantal thema's is daarna nog samengevoegd tot meer overkoepelende thema's. Voor elk overkoepelend thema hebben we genoteerd bij hoeveel werkbezoeken dit als belangrijk onderwerp is genoemd.

3. Resultaten van de vragenlijst

In dit hoofdstuk vertellen we wat kinderen en jongeren in de vragenlijst hebben geantwoord en wat dit zegt over hoe zij hun leven ervaren. Ook zetten we op een rij welke zaken de Kinderombudsman volgens kinderen en jongeren moet aanpakken.

Grafiek 1. Geslacht

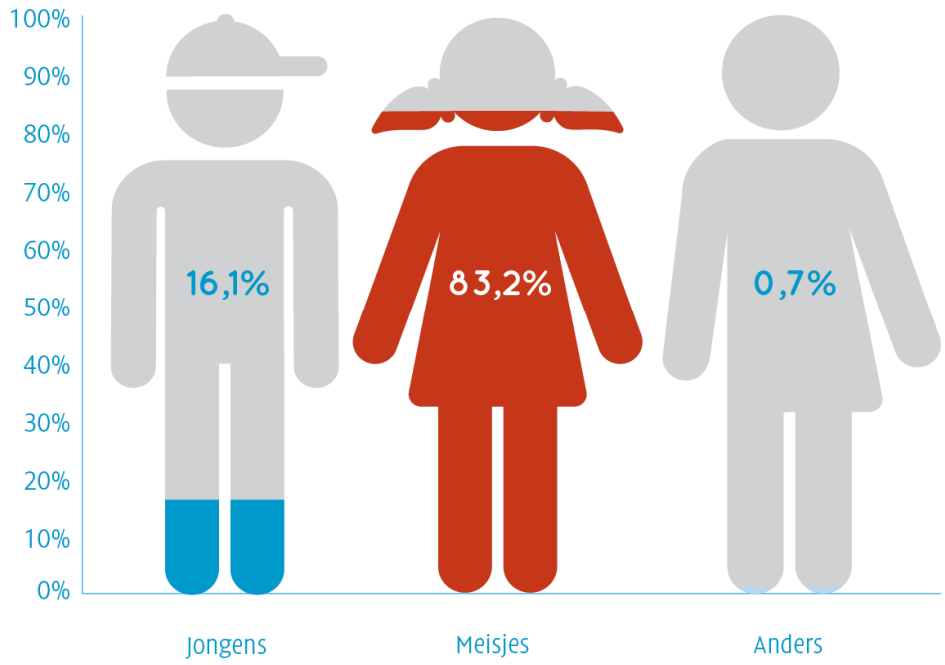

Wie hebben de vragenlijst ingevuld?

De vragenlijst heeft negen weken online gestaan en in die tijd hebben 2042 kinderen en jongeren de vragenlijst ingevuld. Voor sommige kinderen en jongeren was de vragenlijst te lang, zij zijn halverwege gestopt. 1395 kinderen en jongeren hebben alle vragen ingevuld. De resultaten hieronder gaan alleen over de kinderen en jongeren die alles hebben ingevuld.

In **grafiek 1** is te zien dat veel meer meisjes de vragenlijst hebben ingevuld dan jongens. Ook hebben 16 kinderen aangegeven iets anders te zijn. Zij voelen zich niet helemaal meis je en ook niet helemaal jongen.

De vragenlijst kon worden ingevuld door kinderen en jongeren tussen de 8 en 18 jaar. De gemiddelde leeftijd van de kinderen is 15 jaar. Ongeveer 14% van de groep heeft een leeftijd tussen de 8 en 12 jaar en 86% tussen de 13 en 18 jaar.

Grafiek 2. Ga je naar school?

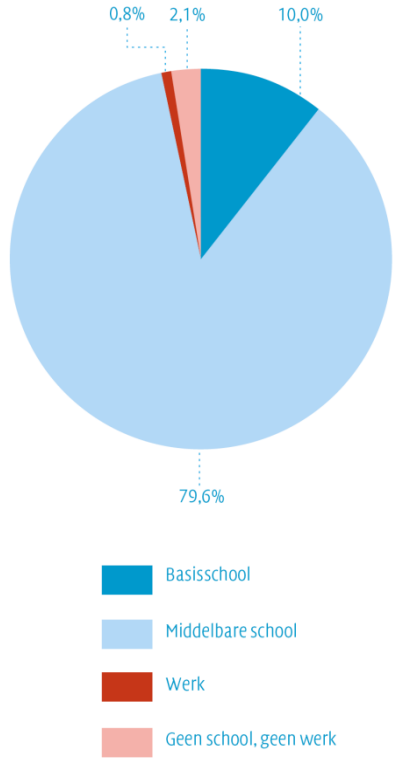

Zoals in **grafiek 2** te zien is, gaan bijna alle kinderen en jongeren gaan naar school. De meesten van hen (80%) gaan naar een vorm van voortgezet onderwijs of MBO en 12% gaat naar de basisschool. Sommige kinderen en jongeren gaan niet naar school: 1% van de jongeren werkt en 2% gaat niet naar school, maar werkt ook niet. Van de jongeren die naar het voortgezet onderwijs gaan; volgt 62% HAVO of VWO, 15% zit op het MBO, 15% op het VMBO en 1% volgt praktijkonderwijs.

De meeste kinderen en jongeren (68%) wonen bij beide ouders. Een deel woont alleen bij moeder (15%) of alleen bij vader (2%) en 8% woont afwisselend bij vader en moeder. Daarnaast woont 3% niet bij hun ouders. Zij wonen in een pleeggezin, in een instelling, in een asielzoekerscentrum of een gezinslocatie. De optie 'anders, namelijk' is door 3% van de kinderen en jongeren ingevuld. Hier wordt aangegeven dat ze zelfstandig, op kamers of samenwonen. Ook wordt het (gedeeltelijk) wonen bij familie genoemd.

De kinderen en jongeren wonen door heel Nederland. In **grafiek 3** is te zien uit welke provincies de kinderen en jongeren komen. Iets meer dan de helft (55%) van de groep heeft aangegeven in een dorp te wonen, de rest woont in een stad.

De culturele achtergrond van beide ouders is meestal Nederlands (90%). Ongeveer 7 procent van de ouders is in het buitenland geboren en 3% van de kinderen en jongeren wil geen antwoord geven op deze vraag.

Grafiek 3. Waar komen de kinderen en jongeren vandaan?

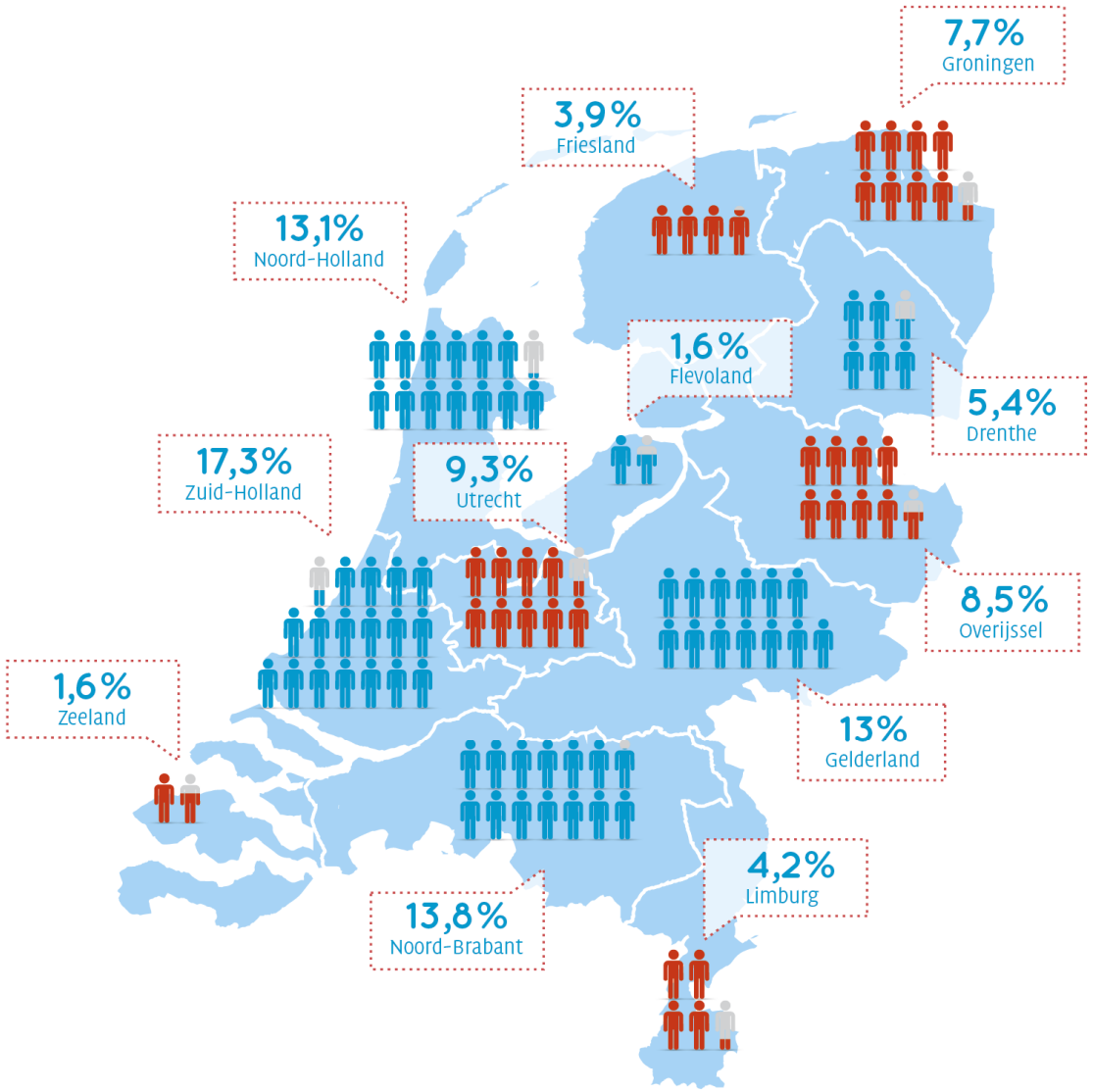

Zeggen onze resultaten iets over alle kinderen en jongeren in Nederland?

Het doel van de Kinderrechtentour was om van zoveel mogelijk kinderen en jongeren te horen wat er goed gaat in hun leven, wat er beter kan en wat de Kinderombudsman moet doen voor de kinderen in Nederland. Hierbij hebben we niet geprobeerd om een groep kinderen en jongeren te bevragen die wat betreft achtergrondkenmerken, zoals leeftijd, geslacht en schoolniveau, vergelijkbaar zijn met het gemiddelde van Nederland. Dit betekent dat onze bevindingen niet gelden voor alle kinderen en jongeren in Nederland. Wel krijgen we zo een idee van wat kinderen en jongeren willen en kunnen we besluiten verder onderzoek te doen om precies uit te zoeken wat er aan de hand is. Onze resultaten zijn dus **niet representatief** voor alle kinderen en jongeren in Nederland.

Kinderen en jongeren waar we extra aandacht aan besteden

Naast de hiervoor genoemde achtergrondinformatie hebben we de kinderen en jongeren ook gevraagd of zij te maken hebben met bepaalde omstandigheden, zoals te weinig geld thuis of gescheiden ouders. In **tabel 1** is te zien hoeveel kinderen hebben aangegeven in zo'n bijzondere situatie te zitten. Hoe ervaren kinderen hun leven?

De 14 omgevingsvoorwaarden

Aan de hand van de scores op de 14 omgevingsvoorwaarden kunnen we zien hoe het gaat met de kinderen en jongeren die de lijst hebben ingevuld. In **grafiek 4** kun je zien hoeveel omgevingsvoorwaarden in onze groep in orde zijn. Gemiddeld zijn 12 omgevingsvoorwaarden voldoende of goed beoordeeld. Bij iets meer dan de helft van de kinderen (54%) zijn alle 14 voorwaarden voldoende of goed.

In **grafiek 5** is per omgevingsvoorwaarde te zien hoe vaak kinderen en jongeren hebben aangegeven dat deze in orde is of juist niet. We bespreken hieronder alleen de voorwaarden die het vaakst in orde of juist niet in orde zijn.

De voorwaarde *Verzorging* is het vaakst goed of voldoende, daarna volgt de voorwaarde *Opvoeding*. *Verzorging* gaat over het krijgen van zorg, kleding, eten & drinken en dat ouders dit kunnen bieden. *Opvoeding* gaat over stabiliteit in de opvoedsituatie. Er is altijd goed voor een kind gezorgd en er staat altijd iemand voor het kind klaar.

De voorwaarden *Leefomstandigheden* en *School & Vrije tijd* zijn het vaakst matig of onvoldoende beoordeeld. *Leefomstandigheden* gaat over stabiliteit in leefomstandigheden en het hebben van een toekomstperspectief. De omgeving verandert niet plotseling, belangrijke personen zijn (en blijven) aanwezig en er is zicht op een goede toekomst. Een kind dat hier een matig of onvoldoende op geeft, heeft grote gebeurtenissen meegemaakt en is niet zeker van een goede toekomst. *School & Vrije tijd* omvat hulp en steun op school en de kans om dingen te doen die leuk zijn of waar iemand goed in is. Als een kind hier een matig of onvoldoende voor geeft gaat het niet goed op school of is er weinig tijd voor leuke dingen.

Tabel 1. Kinderen en jongeren aan wie we extra aandacht besteden

	Aantal	%
Wij hebben thuis weinig geld	196	14,1%
Er zijn thuis problemen	204	14,6%
Ik krijg jeugdhulp	139	10%
Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan	150	10,8%
Ik ga naar een school voor speciaal onderwijs	47	3,4%
Ik kom uit een andere land en ben naar Nederland gevlucht	8	0,6%

Grafiek 4. Hoeveel omgevingsvoorwaarden zijn in orde?

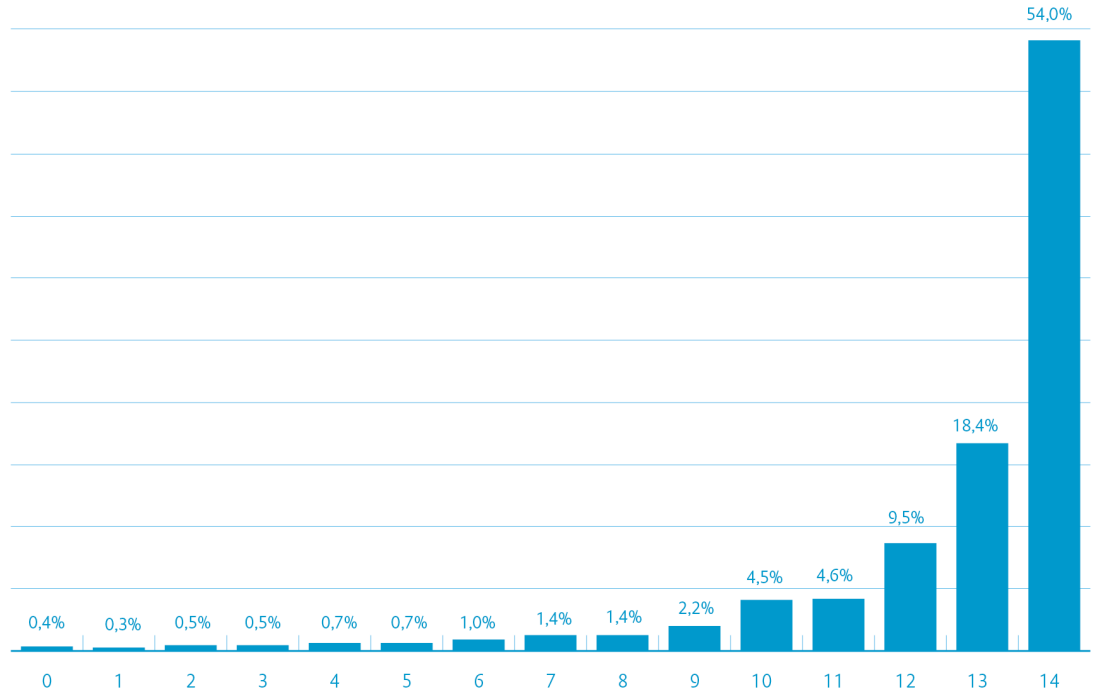

Grafiek 5. Welke omgevingsvoorwaarden zijn het vaakst in orde?

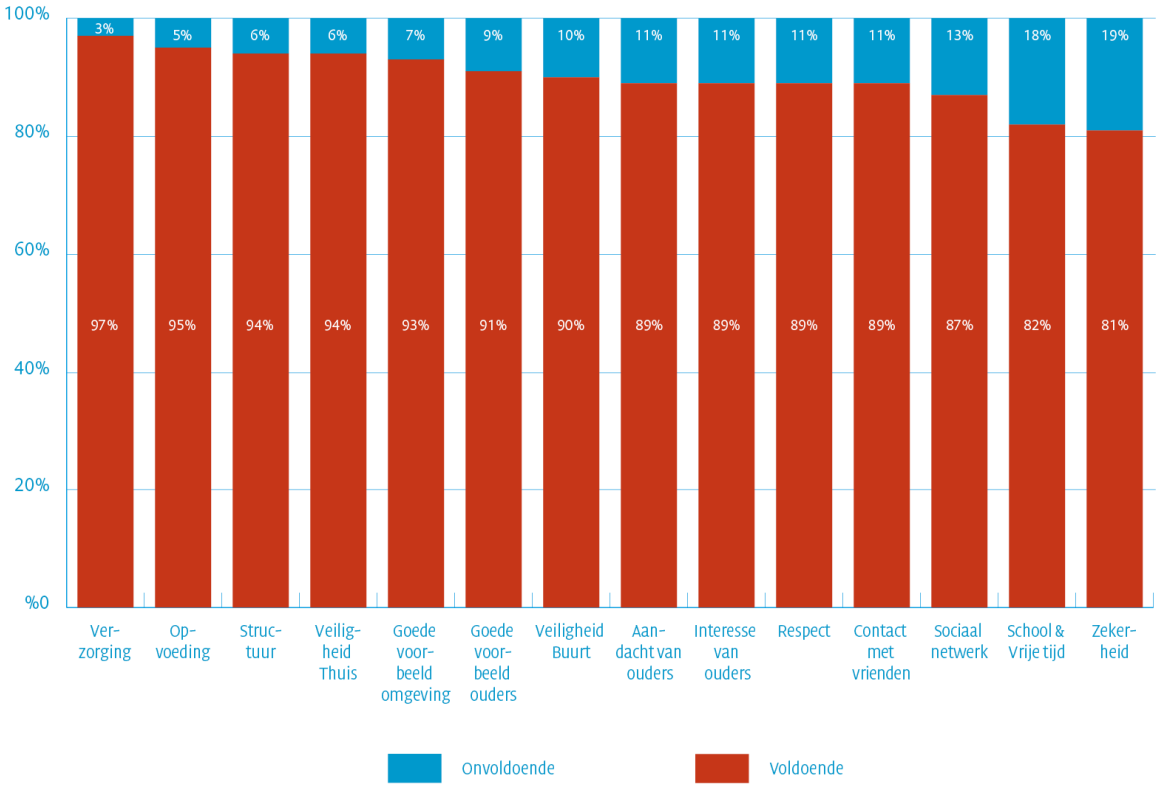

Rapportcijfer voor je leven

In de vragenlijst hebben we ook gevraagd welk rapportcijfer kinderen en jongeren hun leven geven. Gemiddeld is dat een 7,4. Ongeveer 10% van de groep geeft hun leven een onvoldoende (een vijf of lager). Naar deze groep moet op een later moment verder onderzoek worden gedaan.

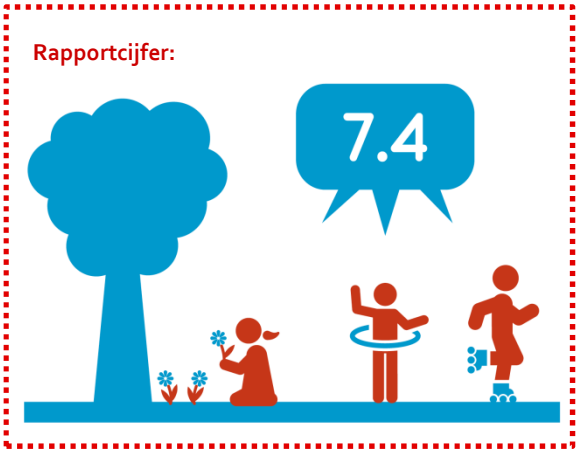

Per Groep

Minder tevreden

De verschillende groepen waarnaar we apart kijken zijn minder tevreden dan andere kinderen. Ze geven gemiddeld een lager cijfer voor hun leven dan kinderen die niet bij die groep horen. Ook zeggen ze vaker dat de omgevingswaarden niet in orde zijn. Deze scores staan in een tabel in **bijlage 3**.

Voor de eerste vier groepen zijn deze verschillen significant.[8] Dat houdt in dat we met zekerheid kunnen stellen dat het met kinderen en jongeren die thuis weinig geld hebben, problemen thuis hebben, jeugdhulp krijgen of waarvan de ouders gescheiden zijn, minder goed gaat.

Het aantal kinderen en jongeren dat naar het speciaal onderwijs gaat of gevlucht is naar Nederland is te klein om een goede vergelijking te maken. Voor deze groepen kunnen we dan ook niet met zekerheid zeggen dat het minder goed met hen gaat. Hier moet extra onderzoek naar worden gedaan.

Wanneer we apart kijken naar de 14 omgevingsvoorwaarden per groep dan zie je opnieuw dat de kinderen in de groepen minder vaak een voldoende of goed geven, dan kinderen die niet in deze groepen horen . Ook deze verschillen zijn significant. In **bijlage 4** kun je de vier grafieken bekijken.

We hebben ook gekeken of bepaalde voorwaarden vaker niet in orde zijn dan anderen. We hebben nog niet onderzocht of deze resultaten significant zijn. We weten dus niet zeker of deze kinderen echt minder tevreden zijn op deze voorwaarden. Daarvoor moeten we eerst met statistiek onderzoeken hoe groot de kans is dat de verschillen door toeval worden veroorzaakt, in plaats van doordat ze bij deze groepen horen. Dat gaan we het komend jaar uitzoeken.

Kinderen die thuis weinig geld hebben

Deze groep kinderen geeft hun leven gemiddeld een 6,6. Kinderen thuis genoeg geld hebben waarderen hun leven met een 7,5. Bij de groep kinderen die thuis weinig geld hebben zie je dat op alle omgevingsvoorwaarden het minder goed gaat, maar dat de voorwaarde *Zekerheid* eruit springt. Zoals eerder uitgelegd gaat *Zekerheid* over het hebben van stabiliteit in leefomstandigheden en het hebben van een toekomstperspectief.

Kinderen die thuis weinig geld hebben, lijken minder zeker te zijn over hun toekomst dan kinderen die thuis genoeg geld hebben.

Kinderen die thuis problemen hebben

Het gemiddelde cijfer van deze kinderen en jongeren is met een 5,9 behoorlijk lager

[8] Als een resultaat significant is, betekent dat dat de kans heel klein is (minder dan 5%) dat het toeval is.

dan het cijfer van kinderen die thuis geen problemen hebben (een 7,7).

Deze kinderen en jongeren laten op de omgevingsvoorwaarden *Aandacht van ouders*, *Interesse van ouders*, *Goede voorbeeld van ouders* en *Zekerheid* opvallend lagere scores zien. *Aandacht van ouders* omvat liefde en aandacht van ouders of opvoeders. Er is een goede band tussen ouder en kind, ouders zijn er voor het kind en het kind voelt zich begrepen door zijn ouders. *Interesse van ouders* gaat over aandacht van ouders en opvoeders voor wat het kind belangrijk vindt. Het kind kan zijn verhaal kwijt en er wordt geluisterd naar zijn wensen en ideeën. *Goede voorbeeld van ouders* gaat over het krijgen van een goed voorbeeld van ouders of opvoeders. Ruzie wordt uitgepraat, ouders leggen moeilijke zaken uit aan het kind en ouders zorgen goed voor zichzelf en anderen.

Het lijkt erop dat kinderen waar thuis problemen zijn, positieve aandacht en interesse van ouders missen en van hen ook niet het goede voorbeeld krijgen. Ook zij lijken minder tevreden te zijn over hun toekomst.

Kinderen die jeugdhulp krijgen

Ook kinderen die jeugdhulp krijgen geven een behoorlijk lager cijfer aan hun leven (een 5,9) dan kinderen die geen jeugdhulp krijgen (een 7,6).

Bij deze groep kinderen en jongeren zijn het juist de omgevingsvoorwaarden *Respect* en *School & Vrije tijd* die lage scores krijgen. Opvallend is dat de voorwaarde *Zekerheid* hier evenveel voldoendes krijgt van kinderen met en zonder jeugdhulp. *Respect* gaat over het gelijk behandeld worden door andere kinderen en volwassenen. Er wordt rekening gehouden met het kind en het kind krijgt dezelfde kansen. *School & Vrije tijd* gaat over hulp en steun op school en de kans om dingen te doen die leuk zijn of waar je goed in bent.

Kinderen en jongeren die jeugdhulp krijgen lijken hulp en steun te missen op school en voelen zich minder gelijk behandeld door anderen, dan leeftijdsgenoten die geen jeugdhulp krijgen. Ondanks deze zaken ze zien wel een goede toekomst voor zichzelf.

Kinderen met gescheiden ouders

Kinderen met gescheiden ouders die ook niet meer goed met elkaar kunnen omgaan waarderen hun leven gemiddeld met een 6,3; meer dan een punt lager dan kinderen waarvoor dit niet geldt (zij geven een 7,5).

Ze laten op dezelfde omgevingsvoorwaarden lagere scores zien, als kinderen die thuis problemen hebben. Het gaat om de voorwaarden *Aandacht van ouders*, *Interesse van ouders*, *Goede voorbeeld van ouders* en *Zekerheid*.

Deze kinderen en jongeren lijken ook positieve aandacht, interesse en het goede voorbeeld van hun ouders en opvoeders te missen. Ook lijken zij over hun toekomst minder positief te zijn.

Open vragen

De antwoorden op de open vragen geven inzicht in waar het precies knelt of juist goed gaat in het leven van kinderen en jongeren. In **bijlage 5** staan de verschillende thema's waarin de antwoorden zijn gegroepeerd. De tabellen laten zien dat er veel verschillende thema's zijn, te veel om in dit rapport te bespreken. Daarom zal per vraag de top vijf worden besproken.

Wat vinden kinderen en jongeren fijn in hun leven?

1. Liefde en aandacht

Kinderen en jongeren vinden het fijn dat ze mensen om zich heen hebben die om hen geven, hen begrijpen en steunen. Dit is met 29% het meest genoemde antwoord op deze vraag. Vaak zijn het ouders die liefde en aandacht geven, maar ook familieleden als opa en oma of broers en zussen worden genoemd.

2. Contact met vrienden

Op de tweede plek (15%) volgt een goede vriendenkring of een fijne relatie, ook hier gaat het om aandacht en liefde. Een meisje van 13 schrijft bijvoorbeeld dat haar vrienden haar steunen en dat ze altijd op hen kan vertrouwen.

3. Vrije tijd: leuke dingen doen

Wat kinderen en jongeren in hun vrije tijd doen staat vervolgens op de derde plek (8%). Er wordt gespeeld of gegamed, ook wordt er gesport of gaan ze op stap met vrienden.

4. School

Op de vierde plek staat school (5%). Kinderen en jongeren geven aan het fijn te vinden dat het goed gaat op school of dat ze een leuke opleiding volgen.

5. Vrijheid

Het vijfde thema hangt samen met de invulling van school en vrije tijd: kinderen vinden het fijn dat ze de vrijheid krijgen om de dingen te doen die ze leuk vinden (4%). "Ik kan doen wat ik leuk vind!" geeft een 16-jarig meisje aan. "Dat is dansen, acteren en zingen".

Wat kan er beter, om het leven van kinderen en jongeren (nog) leuker te maken?

1. School en werkdruk

Ook hier noemen kinderen en jongeren de school of de opleiding (28%). Dit thema staat nu zelfs op nummer een. Het gaat namelijk niet altijd goed op school. School zorgt ook voor veel huiswerk, veel toetsen of examens en hoge verwachtingen van ouders en leraren. Ook is niet iedereen tevreden over het aanbod in vakken en vinden sommigen dat er te weinig persoonlijke aandacht is en voelen zij zich door leraren niet begrepen.

> **"Veel mensen hebben vaak een soort breakdown door stress en teveel werk"**

Kinderen en jongeren geven aan dat de werkdruk op school te hoog ligt. Anderen krijgen te weinig ondersteuning op school of kunnen hun bijbaantje moeilijk combineren met de opleiding. Veel kinderen en jongeren ervaren hierdoor stress. Een jongere geeft aan dat veel dagen alleen om school draaien, waarbij er geen tijd is voor andere dingen dan school, huiswerk en slapen. Iemand anders vertelt enkel op zaterdagochtend nog tijd te hebben voor leuke dingen. Een meisje van 17 geeft aan dat de werkdruk bij jongeren in haar omgeving regelmatig leidt tot mentale problemen. "Ik zelf maar ook veel mensen die ik ken hebben vaak een soort breakdown door stress en teveel werk. En als je aangeeft bij een leraar dat je al zoveel moet doen, zeggen ze alleen dat zij het ook hebben moeten doen en dat jij dat nu ook moet".

2. Situatie thuis

De thuissituatie en familiebanden zijn voor sommige kinderen en jongeren juist de plek waar veel verbeterd mag worden (16%). Ouders, opvoeders of familieleden die ruzie maken of weinig thuis zijn, strikte regels en weinig aandacht voor elkaar, zijn dingen die kinderen en jongeren graag anders zien. Soms wordt hier ook aangegeven dat het beter zou zijn als er geen contact meer was met een van de ouders.

3. Het leven is goed zoals het is

Opvallend is dat heel veel kinderen ook aangeven dat er eigenlijk niets verbeterd hoeft te worden (9%). Voor hen is het leven goed zoals het is.

4. Vrije tijd: Méér leuke dingen

Als vierde wordt aangegeven dat kinderen en jongeren ook graag meer leuke activiteiten willen ondernemen (5%). Zo hebben kinderen behoefte aan meer sport- en speelveldjes en willen jongeren en uitgaansgelegenheden. Ook wordt het vaker uitstapjes maken met vrienden en familie genoemd. Een aantal kinderen geeft aan graag op een sport of muziekles te willen.

"Dat studenten niet al hun leven beginnen in de schuld"

5. Financiën

Het hebben van voldoende geld staat op nummer vijf (5%). Verschillende kinderen en jongeren noemen een beter of vast inkomen voor hun ouders zodat er ook geld is voor leuke dingen en hun ouders zich minder zorgen hoeven te maken. "Ik zou graag willen dat wij niet zo op het geld hoefden te letten, dat is vooral omdat mijn moeder daar soms echt mee in de knoop zit". Daarnaast noemen jongeren dat het minimumloon omhoog moet en de studiefinanciering opnieuw moet worden ingevoerd, zodat iedereen kan studeren. "Dat de studie door de overheid wordt betaald, dat studenten niet al hun leven beginnen in de schuld".

Waarover willen kinderen meepraten en meebeslissen?

Kinderen en jongeren willen graag meepraten en meebeslissen over zaken die invloed hebben op hun leven. Hierbij noemen ze niet alleen zaken die direct invloed hebben op hun eigen leven, maar ook zaken die verder weg staan, zoals wetten en regels. Hieronder bespreken we de top 5.

1. Meepraten thuis

Op nummer een staat het meepraten thuis. Thuis zijn, het leven met familie, ouders, broers en zussen, is een groot onderdeel van het leven van kinderen en jongeren. Het is dan ook niet vreemd dat de meeste kinderen en jongeren juist thuis willen meepraten en meebeslissen (17%). Sommige kinderen geven aan dat ze overal over mee mogen praten en dat er goed naar ze geluisterd wordt. Anderen willen graag wat meer vertrouwen van ouders om keuzes te maken. Naast regels over bedtijden of hoe laat je thuis moet zijn, geven kinderen ook aan dat ze willen meepraten over waar ze wonen (bij vader of moeder, of juist niet thuis willen wonen) en over wanneer en hoe ze contact hebben met een van hun ouders wanneer die gescheiden zijn.

"Als het niet goed voor mij is, dan praat mijn papa met mij en legt uit waarom niet"

Een deel van de kinderen geeft aan dat zij over deze onderwerpen al mogen meepraten, een klein deel mag dit nog niet. Deze jongere van 14 is heel tevreden: "Ik mag van mijn vader zelf in dingen beslissen. Maar als het niet goed is voor mij dan praat mijn papa met mij daarover en legt dat uit waarom niet. Dan snap ik zelf ook wel waarom iets niet kan :-) ". Dit meisje is juist niet tevreden over hoeveel ze van haar ouders mag meepraten: "Thuis, ik wil graag wat meer worden vrijgelaten door mijn ouders".

2. Alles

Veel kinderen en jongeren geven aan over alles te willen meepraten (15%). Opvallend hierbij is dat heel veel kinderen dit al mogen. Hierdoor staat dit thema op de tweede plaats.

3. Leven en toekomst

Op de derde plek staan keuzes die kinderen en jongeren maken over hun eigen leven en toekomst (13%). Kinderen geven aan zelf te kunnen beslissen naar welke school of opleiding ze gaan. Ze krijgen de kans om hun eigen leven kunnen inrichten. "Ik beslis mijn eigen leven. Er wordt alleen een stokje voor het slechte pad gestoken", zegt iemand. Een aantal kinderen en jongeren kan dit niet, maar wil dit wel graag. Zoals dit 16-jarige meisje: "Mijn toekomst wil ik 100% zelf beslissen. Dat mag ik nu nog niet helemaal".

4. Meepraten op school

Kunnen meepraten over allerlei zaken op school staat op de vierde plek (10%). Een aantal kinderen en jongeren geeft aan dat zij al mee kunnen praten op school over veranderingen op school of beslissingen die hen persoonlijk aangaan. Een groter deel van de kinderen geeft aan dat dit niet kan. Zij zouden graag willen meepraten over de regels op school, wat je moet leren, hoe er les wordt gegeven, hoeveel huiswerk en toetsen je krijgt en hoe het rooster is ingedeeld. Deze jongere zou bijvoorbeeld graag meebeslissen over de vakken die je krijgt: "(..) want je moet erg veel dingen leren die je niet interesseren maar die ook niet per se belangrijk zijn voor jouw toekomst". Opvallend is dat een aantal kinderen aangeeft dat je wel kunt meebeslissen op school maar dat dit weinig zin heeft, of dat je alleen kunt meepraten vanuit de leerlingenraad. "Het beleid op school, dit mag al maar dan moet je in de leerlingenraad zitten en het is moeilijk om hier in te komen".

5. Als ik dat wil kan dat

Op de vijfde plek staat niet een specifiek onderwerp waar kinderen en jongeren over willen meepraten (8%). Een groot aantal kinderen heeft namelijk alleen aangegeven dat ze kunnen meepraten wanneer zij dat willen, ze zijn tevreden over de mogelijkheden die ze hiervoor krijgen.

Tips voor de Kinderombudsman

Kinderen en jongeren hebben veel ideeën over belangrijke zaken die ze als Kinderombudsman zouden aanpakken. Er worden veel problemen genoemd die ze zelf ook ervaren. Ook hier bespreken we alleen de top 5.

1. Doe iets aan problemen met school en opleiding

Problemen met betrekking tot school of de opleiding (23%) worden door kinderen en jongeren het meest genoemd. Hier vallen verschillende problemen onder. Kinderen en jongeren geven aan dat ze de werkdruk en prestatiedruk op school willen verminderen, maar ook dat er voldoende ondersteuning moet worden geboden. "Minder stress!!!!" zegt iemand. "En dat betekent eens een goed plan bedenken voor het onderwijs. Want het is echt bagger!!! Veel te veel toetsen. Je mag zelf je vrije dagen niet bepalen of doorwerken in de vakantie".
Daarnaast mag school wel wat leuker, door meer aanbod in vakken of op verschillende niveaus voor meer uitdaging. Opvallend is dat meerdere kinderen en jongeren aangegeven dat de school te vroeg begint en ze meer slaap nodig hebben.

2. Help kinderen en jongeren met problemen

Op de tweede plek staat het helpen van kinderen en jongeren die problemen hebben (10%). Er moet meer aandacht zijn voor de mentale gezondheid van kinderen en het moet gemakkelijk zijn om zelf hulp te zoeken. Een voorbeeld hiervan is dat een jongere zegt dat er best les mag worden gegeven over depressies, anorexia of autisme of wat je moet doen als je beste vriendin zichzelf snijdt.

3. Help gezinnen met problemen helpen zodat het voor kinderen fijn en veilig is

Gezinnen helpen waarmee het niet goed gaat staat op nummer drie (10%). Elk kind moet kunnen opgroeien in een veilige en liefdevolle omgeving en er moet altijd iemand zijn bij wie een kind terecht kan. Je ergens thuis voelen is belangrijk. Deze jongere verwoordt dit mooi: "Dit kan zijn in een kerk, op school of gewoon thuis. Het is voor kinderen namelijk erg belangrijk om een persoon te hebben waar hij of zij altijd naar toe kan".

Daarnaast geven een aantal kinderen aan dat er begeleiding moet komen voor kinderen met ouders die in een scheiding liggen. Ook moet er beter naar deze kinderen worden geluisterd.

4. Doe iets aan armoede

Als vierde punt moeten kinderen en gezinnen die thuis te weinig geld hebben speciale aandacht krijgen (6%). Er moet geen verschil zijn tussen arm en rijk. Arme kinderen moeten genoeg te eten hebben, kunnen sporten, mee op schoolreisje en met de familie leuke uitstapjes maken. Het is niet goed als kinderen zich moeten bezighouden met financiële kwesties, zo geeft ook deze jongere aan: "Dat kinderen zich geen zorgen hoeven maken over bijvoorbeeld de financiële situatie in het gezin, zodat ze een leuke en onbezorgde jeugd kunnen hebben".

5. Laat kinderen en jongeren meebeslissen over belangrijke zaken

Op de vijfde plek staat het meepraten en meebeslissen over belangrijke zaken (5%). Kinderen en jongeren willen graag als volwaardig persoon behandeld worden. Er moet beter naar ze geluisterd worden.

"Een "kinderoverheid" waarin kinderen ook over bepaalde onderwerpen praten en discussiëren"

Sommige kinderen noemen specifiek dat de rechter beter naar ze moet luisteren, anderen willen graag kunnen stemmen en meer invloed op politieke beslissingen die kinderen aangaan. Een jongere zegt hierover het volgende: "Dat kinderen ook een soort van stemrecht krijgen omdat iedereen altijd wel zegt kinderen zijn de toekomst maar niemand (overheid etc.) trekken zich er eigenlijk iets van aan. En geloof me je staat soms verrast over wat kinderen zeggen (...) Een "kinderoverheid" waarin kinderen ook over bepaalde onderwerpen praten en discussiëren".

Caribisch Nederland

Tot nu toe hebben bijna 250 kinderen en jongeren uit Bonaire, Saba en Sint Eustatius de vragenlijst ingevuld. Verreweg de meesten van hen wonen op Bonaire (91%). Er hebben iets meer meisjes (55%) dan jongens gereageerd (45%). De vragenlijst kan nog tot en met januari 2017 **online** worden ingevuld door alle kinderen en jongeren uit Caribisch Nederland.

4. Werkbezoeken

We hebben met honderden kinderen gesproken. Allemaal met hun eigen verhaal. Vaak een heel bijzonder verhaal. Soms heel fijn, en soms juist schokkend. Wij hebben veel geleerd van al deze verhalen. In dit hoofdstuk zetten we een aantal belangrijke thema's en tips van kinderen en jongeren op een rijtje. Daarna vertellen we wat kinderen en jongeren hebben gezegd over meepraten en meebeslissen. Ten slotte vertellen we iets over wat we op Bonaire, Saba en Sint-Eustatius van kinderen gehoord hebben.

Teveel om op te noemen

We hebben met heel verschillende kinderen en jongeren gepraat. Ze waren tussen de 8 en 23 jaar oud, woonden op verschillende plekken in het land en hadden allerlei verschillende dingen meegemaakt. In dit rapport is een lijst opgenomen van alle plaatsen waar we met kinderen hebben gesproken. Doordat hun situatie bijzonder was, waren hun ideeën en tips dat vaak ook. Als we al deze verhalen en tips in dit rapport zouden hebben verwerkt, dan was het zeker vier keer zo dik geweest. Het is echt teveel. Natuurlijk hebben we al die verhalen en tips wel opgeschreven. We gaan er ermee aan de slag, ook als ze niet in dit hoofdstuk genoemd worden.

Veelgenoemde thema's

Ondanks dat kinderen en jongeren uit verschillende situaties kwamen, zijn er ook veel overeenkomsten in wat ze aangeven. Een aantal thema's bleek voor heel veel kinderen en jongeren belangrijk te zijn. Soms omdat het fijn was dat iets zo goed geregeld was, en soms juist omdat het helemaal niet goed ging. Hieronder bespreken we de vijf thema's die het vaakst genoemd werden: *echte aandacht, vrije tijd, informatie, kennis* en *onbegrip en pesten*. We geven ook steeds een aantal voorbeelden. We kijken ook nog naar twee groepen: kinderen en jongeren die niet in een gewoon huis wonen en kinderen en jongeren die hulp of zorg nodig hebben maar niet goed in de groep passen die daarvoor bedacht is.

Echte aandacht

Van alle volwassenen

Echte aandacht, tijd en interesse van volwassenen bleek voor alle kinderen belangrijk. "Kijk naar mij zoals ik ben, en niet alleen naar mijn stempeltje", zo vatte een jongere dit samen. Kinderen en jongeren kunnen een ziekte of beperking hebben, problemen thuis of niet de juiste papieren. Ze hebben soms het gevoel dat volwassenen alleen nog daar naar kijken. Dat voelt heel naar, want ze zijn natuurlijk zoveel meer dan dat. Bij maar liefst 22 gesprekken was dit één van de belangrijkste thema's.

Van familie en vrienden

Als kinderen en jongeren aangaven dat het contact met hun ouders, andere familieleden of vrienden hun leven leuk maakte, dan had dat vaak te maken met die echte interesse en aandacht. Enkele kinderen hebben juist aangegeven aandacht van hun ouders te missen. Hun ouders zijn vaak weg of hebben teveel aan hun hoofd. Een jongen vertelde dat hij graag een huisdier zou hebben. Toen we vroegen waarom, gaf hij aan dat hij dan wat minder eenzaam zou zijn als hij alleen

Verlanglijstjes

Een aantal groepen jongeren kon heel precies vertellen wat er zou moeten veranderen om hun leven beter te maken. Hier zetten we een aantal belangrijke punten uit verschillende lijstjes op een rijtje.

Kinderen en jongeren met een ouder in de gevangenis

- Bij arrestatie moet de politie zich bewust zijn van de impact op aanwezige kinderen en hulp inschakelen. Kinderen moeten goede informatie krijgen over wat er gaat gebeuren.
- Als je op bezoek komt, moet men op een kindvriendelijke manier met je omgaan
- Scholen moeten zich hiervan bewust zijn en alert zijn op signalen dat er hulp nodig is voor een kind.

Kinderen en jongeren die in de in de maatschappelijke opvang of vrouwenopvang wonen

- Praat met ons! We willen betrokken worden bij de hulp en bij de plannen voor de toekomst.
- Er is begeleiding en hulp voor de kinderen zelf nodig, niet alleen voor de ouders.
- Zorg voor een veilige plek, voldoende activiteiten voor tieners en privacy

Scholieren

- Lange schooldagen, veel huiswerk en een onhandig schoolrooster; school kost erg veel tijd en vraagt soms veel van je. Dit moet anders.
- De loopbaanoriëntatie en -begeleiding moet echt beter. Zowel op de middelbare school als op het MBO wordt dit niet serieus genoeg aangepakt.
- School moet je helpen om het beste uit jezelf te halen.. Bijvoorbeeld door maatwerk of door 'op te stromen' naar een hoger niveau als blijkt dat dat lukt.

Dove kinderen

- Informatie moet beter beschikbaar zijn voor dove mensen. Denk aan ondertiteling bij alle tv-programma's en films, en een gebarentolk bij het achtuurjournaal.
- Ook lesmateriaal op school is niet altijd geschikt voor dove kinderen. Dat kan anders.
- Veel dove jongeren wonen ver van school, en vaak dus ook ver van hun vrienden. Als je elkaar in het weekend wil opzoeken met het OV, is dat heel duur. Waarom geen OV-kaart, net zoals studenten?
- Horende mensen weten weinig van dove mensen en de Dovencultuur. Ze zouden hier meer over moeten leren, bijvoorbeeld op school.

LHBTI-jongeren*

- Nu wordt vaak verwacht dat LHBTI-jongeren zelf weerbaarder worden, om met negatieve reacties om te gaan. Maar niet zij, maar de samenleving moet veranderen. Dus: veel meer voorlichting!
- Op alle scholen moet goede seksuele voorlichting worden gegeven, met aandacht voor diversiteit.

*** LHBTI staat voor lesbisch, bi, homo, transgender en interseksconditie. Meer uitleg hierover vind je op pagina 34.**

thuis was omdat zijn ouders moesten werken.

Van professionals

Ook in het contact met professionals is aandacht van belang. Hoe professionals zich gedragen is heel belangrijk voor kinderen en jongeren. Denk bijvoorbeeld aan rechters, psychologen, leraren en groepsleiders. Een goede professional is aardig, geïnteresseerd en neemt echt de tijd voor je. Hij of zij gaat met jou in gesprek en luistert naar wat jij hebt in te brengen. Het liefst laat hij merken dat hij of zij niet alleen als professional, maar ook als mens geïnteresseerd in je is. We hebben zowel positieve als negatieve ervaringen gehoord.

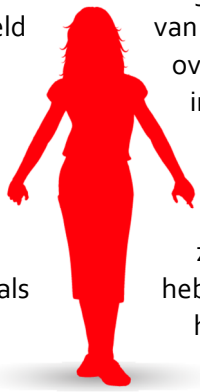

De bestuursleden van LAKS, een organisatie die opkomt voor scholieren, vertelden dat de meeste jongeren in Nederland tevreden zijn over hun docenten. Ook op de scholen waar we geweest zijn waren veel leerlingen over het algemeen tevreden over hun leraren. De meeste leerlingen vertelden dat er op school een docent is waarbij zij terecht kunnen. Wel gaven zij aan dat niet elke leraar even goed in zijn of haar vak is. Sommige leraren kunnen de stof niet goed overbrengen. Dit vonden de leerlingen heel storend.

"Mijn dossier is wel een halve meter dik"

Een jongen die in een instelling voor jongeren met gedragsproblemen woont, vertelde ons dat veel medewerkers in de jeugdhulp vooral naar dossiers kijken. "Ze denken, als het op papier staat, dan is het waar. Als er iets gebeurd is, dan gaat het van papier naar papier. Het wordt steeds groter, net als roddels. Mijn dossier is wel een halve meter dik. Ik ben heel vaak afgewezen door iets wat groter gemaakt werd". Met zijn huidige begeleiding heeft deze jongen gelukkig wel een goed contact.

Verschillende jongeren zeiden dat ze niet tevreden zijn over het contact met hun voogd. Een voogd is iemand die in plaats van de ouders belangrijke beslissingen over je maakt. Kinderen en jongeren die in een pleeggezin of instelling wonen hebben vaak een voogd. Maar ook kinderen en jongeren die zonder ouders naar Nederland gevlucht zijn. De jongeren die wij gesproken hebben gaven bijvoorbeeld aan dat ze hun voogd weinig zien, deze altijd gehaast is, slecht bereikbaar is of niet echt geïnteresseerd lijkt te zijn in hun verhaal. Het komt ook regelmatig voor dat voogden wisselen: "Als er steeds iemand anders is, dan kun je natuurlijk nooit een goede band opbouwen".

Kinderen en jongeren die ziek zijn en hun ouders, zijn meestal blij met hoe artsen en verpleegkundigen zich gedragen. Sommige kinderen gaven wel aan dat ze niet altijd op hun eigen niveau worden aangesproken. Ze worden af en toe als een klein kind behandeld, terwijl ze dat echt niet meer zijn. Een moeder van een dochter met het Syndroom van Down had ook een nare ervaring in het ziekenhuis. De arts die haar begeleidde had het steeds over 'mongooltjes', een onaardige term om kinderen met het Downsyndroom te beschrijven.

Vrije tijd

Mee kunnen doen

Kunnen sporten of muziek maken, afspreken met vrienden en kunnen doen wat je leuk vindt is voor veel kinderen en jongeren belangrijk. Dat bleek al uit de antwoorden op de vragenlijst, maar we hebben het ook veel gehoord tijdens de

werkbezoeken. Bij twaalf werkbezoeken was dit één van de belangrijkste thema's.

Te weinig tijd

Veel jongeren hebben aangegeven dat ze eigenlijk maar heel weinig vrije tijd hebben. Lange schooldagen en bergen huiswerk zorgen ervoor dat er weinig tijd overblijft voor ontspanning. Veel leerlingen hebben naast school nog een bijbaan, wat hun leven nog drukker maakt. De vele tussenuren in het rooster helpen ook niet mee: "Soms heb je eerst twee uur vrij, dan een uur les, dan weer vrij en dan weer les. Dat is niet bepaald fijn".

Niet veilig om te spelen

Niet alle kinderen wonen in een fijne en veilige buurt. "Er zijn bij ons heel weinig leuke speelplekken", zo vertelde een kind ons tijdens een bezoek aan een buurthuis. "En het is ook niet helemaal veilig, er zijn veel hangjongeren, graffiti en er wordt soms ingebroken".

Geen geld en verveling

Ook op een sport zitten of een andere hobby hebben is lang niet altijd vanzelfsprekend. Vooral vanwege de kosten. Bij Stichting Leergeld spraken we veel kinderen die thuis weinig geld hebben. De stichting kan het geld voor een sportclub betalen, of voor muziekles. Maar de spullen die ze daarvoor nodig hebben, moeten ze meestal zelf kopen. "Het zou zo fijn zijn als je ook spullen krijgt, zodat je echt kunt meedoen. Dat je als je op gitaarles mag, ook een gitaar krijgt".

Voor meisjes die uit Eritrea gevlucht zijn , heeft de zomervakantie veel te lang geduurd. Ze hadden niet alleen weinig geld, maar ook geen gezin om leuke dingen mee te doen. "We hebben ons heel erg verveeld. We kennen nog geen Nederlanders, dus we konden helemaal niet met Nederlands oefenen". Voor deze meisjes was het heel fijn geweest als er ook in de zomer taallessen of andere activiteiten waren.

> **"Je moet oppassen dat je niet gek wordt van verveling"**

Voor één groep jongeren is verveling aan de orde van de dag. We spraken met jongens tussen de 18 en 23 jaar die op een zogenaamde gezinslocatie wonen. Ze moeten van de regering eigenlijk terug naar het land waar zij of hun ouders vandaan komen. "Als je 18 bent, mag je niet meer met een opleiding beginnen. Je krijgt ook geen vergoeding meer om te sporten of iets leuks te doen. Wij zitten de hele dag een beetje met elkaar te praten. Af en toe lees ik een boek. Maar dat was het wel. Je moet oppassen dat je niet gek wordt van verveling".

Pesten

Er is de laatste jaren veel gebeurd om pesten te stoppen of te verminderen. Toch is het volgens veel kinderen en jongeren nog een groot probleem. Bij negen werkbezoeken hoorden we dat pesten nog niet goed wordt aangepakt. Op twee plekken ging het juist wel goed; hoe dat precies komt, is lastig aan te geven.

Leraren hebben vaak niet door dat er gepest wordt, dus dan wordt er ook niets aan gedaan. Sommige kinderen zien daarom wel iets in een online meldknop, zodat je anoniem kan aangeven dat er gepest wordt. Ook online pesten is door sommige kinderen als een probleem genoemd. "Dat gaat ook door als school is afgelopen, dus dat is extra stom".

Informatie

Veel kinderen en jongeren geven aan dat ze graag meer informatie hadden willen krijgen over hun situatie. Bij tien werkbezoeken vonden kinderen en

jongeren dat dit één van de belangrijkste problemen was.

Weten dat iets niet normaal is

Veel jongeren die thuis problemen hadden, vertelden dat ze heel lang niet wisten dat die problemen niet normaal waren. Volgens hen is voorlichting hard nodig. Bijvoorbeeld op school, of via de website van de Kinderombudsman. Een meisje van wie de moeder verslaafd is en psychische problemen heeft: "Zodat je kan lezen wat je aan je situatie kan veranderen, en dat het heel vaak voorkomt".

Nauwelijks informatie

Jongeren waarvan de vader of moeder in de gevangenis heeft gezeten, vertelden dat kinderen bijna geen informatie krijgen over hoe het er in de gevangenis aan toegaat. Ze maken dan voor zichzelf een beeld op basis van films die ze hebben gezien. Daarin zie je vaak veel tralies, geweld en enge boeven. Het zou erg helpen als er folders zouden zijn voor kinderen en jongeren, en iemand die je direct na de arrestatie uitlegt wat er met hun ouders gaat gebeuren. Een jongen van wie de vader was gearresteerd vertelde dat hij en zijn moeder drie dagen lang niet wisten of zijn vader nog leefde en waar hij was.

> **"Degene die de macht heeft over of je informatie krijgt, is je vader of moeder"**

Ook aan kinderen van wie de ouders op een vervelende manier scheiden of kinderen die thuis met geweld te maken hebben, wordt vaak te weinig informatie gegeven. In deze situatie beslist een rechter of een hulpverlener vaak wat er moet gebeuren. "Als er beslissingen genomen worden, dan wordt het kind niet geïnformeerd", vertelde een jongere. "Degene die de macht heeft over of je informatie krijgt of niet is je vader of moeder".

Er is informatie, maar niet voor mij

Dove jongeren en jongeren met een verstandelijke beperking geven aan dat veel informatie langs hen heen gaat. Dit komt omdat er niet genoeg rekening met ze wordt gehouden. Een doof meisje vertelde dat ze het vaak pas laat doorheeft als een trein niet rijdt of vanaf een ander spoor vertrekt. Dat wordt namelijk vaak eerst omgeroepen en verschijnt daarna pas op de borden. Dove kinderen en jongeren kunnen ook veel tv-programma's en films niet volgen, omdat ze niet ondertiteld worden. Voor jongeren met een verstandelijke beperking is het belangrijk dat informatie niet te ingewikkeld is. Veel brieven van officiële instanties zijn dat wel. Een jongere: "Ik heb ook wel eens dat ik een opdracht of een gesprek niet zo goed begrijp. Omdat ik me goed kan uitdrukken, denken mensen al snel dat ik meer begrijp dan ik eigenlijk doe. Ze vragen vaak niet of ik het echt goed begrepen heb".

Gebrek aan kennis, onwetendheid en onbegrip

Een behoorlijk aantal kinderen en jongeren gaf aan er last van te hebben dat andere mensen te weinig weten over hoe zij in elkaar zitten of wat er met hen aan de hand is. Bij tien gesprekken was dit een belangrijk thema. Dat gold bijvoorbeeld voor kinderen die niet naar school gaan of een lange tijd niet naar school zijn gegaan omdat er geen passende plek voor hen was. Leraren zijn vaak heel lief en willen ook graag helpen, maar dat lukt alleen als je weet hoe je een kind goed kunt ondersteunen. Veel leraren hebben niet genoeg verstand van bijvoorbeeld hoogbegaafdheid of

autisme om dit goed te kunnen doen.

De leden van de Jongerentaskforce aanpak geweld tegen kinderen gaven aan dat leraren gedrag dat op problemen thuis wijst, vaak niet herkennen. Als ze horen dat een kind thuis mishandeld wordt of op een andere manier in de knel zit, weten ze vaak niet goed hoe ze moeten reageren. "Mijn ouders zaten in een vechtscheiding en dat had ik op school verteld. Toch is er nooit meer iets gevraagd of mee gedaan". Meer training voor leraren over geweld thuis en vechtscheidingen zou helpen. "En het zou een goed idee zijn om niet alleen met de ouders, maar ook met de kinderen tienminutengesprekjes te hebben. Dan kunnen leraren vragen wat een kind wil".

"Veel ouders hebben geen idee wat het met hun kind doet"

De jongeren van Villa Pinedo vonden ook dat er nog veel kan verbeteren in de training van professionals. Zij hebben zelf gescheiden ouders en helpen nu andere kinderen en jongeren die dit ook meemaken. Volgens hen zouden ook ouders een training moeten volgen als ze gaan scheiden. "Veel ouders hebben geen idee wat het met hun kind doet. Ze denken dat het wel meevalt. Maar als het kwartje valt, dan kan er veel verbeteren".

Ouders van kinderen die veel zorg nodig hebben vertelden ons dat de instanties die hen zouden moeten helpen vaak ook niet weten hoe het zit. "De één vertelt dit, en de ander weer dat". De ouders hebben daarom wel eens het gevoel er als gezin echt alleen voor te staan.

Onbegrip, onhandig en vervelend gedrag tegen kinderen kan veroorzaakt worden door te weinig kennis. Volgens kinderen van de Kindergemeenteraad van Schiedam zou er minder discriminatie zijn als kinderen en volwassenen meer over mensen met een andere cultuur zouden weten. LHBTI-jongeren[9] van het COC Youth Council merken dat er veel meer voorlichting moet komen voor kinderen, ouders en professionals. Dat kwam ook uit een enquête die ze onder LHBTI-jongeren hebben gehouden. "Op school bijvoorbeeld. Uiteindelijk ben je dan zelf alles aan het uitleggen aan je mentor, en aan het zorgen dat hij zich niet ongemakkelijk voelt. En je moet zelf bedenken wat je nodig hebt want hij heeft geen idee".

Dat mensen die kunnen horen soms raar reageren op dove mensen heeft ook te maken met een gebrek aan kennis. "Ze denken soms dat het helpt om hard te schreeuwen, of ze lopen weg als ik de weg wil vragen". Dove jongeren hopen dat in elk geval ouders meer informatie gaan krijgen als hun kind doof blijkt te zijn. "Nu is er alleen aandacht voor de medische dingen. Maar niet over gebarentaal, of de Dovencultuur". Jongeren met een zogenaamde taalontwikkelingsstoornis (TOS, een aangeboren taalprobleem) vertelden dat mensen vaak denken dat ze dom zijn. "Niemand weet wat TOS is, dus ze snappen niet wat er aan de hand is".

Verschillende groepen, dezelfde problemen

Bepaalde groepen kinderen en jongeren die op het eerste gezicht best verschillend leken, noemden veel dezelfde problemen. We hebben deze groepen beter bekeken om te zien wat ze gemeen hadden. We

[9] LHBTI staat voor lesbisch, homo, bi, transgender en interseksconditie. Lesbisch, homo of bi zijn is een *seksuele geaardheid*: het gaat over op wie je valt en verliefd wordt. Voor mensen die transgender zijn klopt het geslacht dat hun lijf heeft niet met het geslacht dat ze in hun hoofd hebben. Zij hebben een *andere genderidentiteit*. Iemand die als jongen geboren is, kan zich een meisje voelen en andersom. Kinderen en jongeren met een interseksconditie hebben zowel mannelijke als vrouwelijke lichamelijke kenmerken.

kwamen tot de conclusie dat kinderen die niet met hun gezin in een gewoon huis wonen vaak dezelfde problemen ervaren. Er is veel *onzekerheid in hun leven*. Ze missen rust en stabiliteit. Ook *privacy* is er veel te weinig. *De regels sluiten soms slecht aan* bij wat kinderen nodig hebben. En *als je 18 wordt, wordt alles anders.*

Ook kinderen die hulp of zorg nodig hebben en op de één of andere manier niet passen bij de groep die hiervoor bedacht is, lopen tegen dezelfde dingen aan. Als niet precies duidelijk is wat er aan de hand is, kan het helemaal lastig zijn om hulp of zorg te krijgen. Daarvoor is eerst het juiste 'stempeltje' nodig. De soorten hulp die je kan krijgen zijn vaak op 'hokjes' gebaseerd.

In het blauwe kader op de volgende pagina vertellen we meer over deze groepen en de problemen waar zij mee te maken hebben.

Meepraten?

We zagen al dat de thema's *echte aandacht* en *informatie* lang niet altijd in orde zijn. Echt meepraten en meebeslissen kan alleen als volwassenen genoeg en goede informatie geven, als ze geïnteresseerd zijn in wat je te zeggen hebt en bereid zijn hun beslissingen aan te passen op basis van wat jij zegt. Omdat dat nog niet goed op orde is, geldt dat eigenlijk automatisch ook voor meepraten.

Dit blijkt ook uit wat kinderen en jongeren hier zelf over gezegd hebben. Veel van hen zijn in het verleden te weinig betrokken bij beslissingen die over hen gingen. Voor een behoorlijk deel van hen geldt dit nog steeds. Een meisje dat met haar moeder en broertje en zus in de maatschappelijke opvang[10] heeft gewoond: "Ik vind het heel jammer dat ze me nooit om mijn mening hebben gevraagd. Soms wilden ze wel praten, maar altijd als het hun uitkwam. En ik bijvoorbeeld net tv zat te kijken".

Soms wordt er wel om de mening van kinderen en jongeren gevraagd, maar gebeurt er vervolgens niks mee. "We krijgen altijd van die evaluatieformulieren om leraren te beoordelen," vertelt een scholier. "Maar ik heb niet het idee dat er ooit iets verandert. We vullen het eigenlijk al niet meer serieus in".

Kinderen en jongeren die wel mogen meepraten, zijn hier meestal blij mee. Niet alleen omdat er naar hun mening geluisterd wordt, maar ook omdat het leuk is om ergens goed over na te denken. Zo vertelde een lid van de Kindergemeenteraad in Schiedam ons: "Door erover te praten en erover na te denken, leer je ook heel veel".

Een jongere waarschuwde wel dat volwassenen meepraten als een recht moeten blijven zien, en niet als een plicht. "Kinderen weten heel goed hoeveel ze betrokken willen worden. Daar moet je naar luisteren".

[10] Opvang voor mensen zonder dak boven hun hoofd, met zorg en begeleiding om hun leven weer op de rit te krijgen.

Als je niet in een gewoon huis woont

We hebben verschillende groepen kinderen en jongeren gesproken die niet met hun gezin in een gewoon huis wonen. Bijvoorbeeld omdat ze vanwege gedragsproblemen of problemen thuis uit huis geplaatst zijn, in een pleeggezin of instelling. Of omdat ze zonder hun ouders uit Nederland gevlucht zijn. We hebben ook jongeren gesproken die op een zogenaamde 'gezinslocatie' wonen. Dit is een plek waar gevluchte gezinnen worden opgevangen die te horen hebben gekregen dat ze niet in Nederland mogen blijven. Zodra het jongste kind 18 is, moeten zij de gezinslocatie uit en wordt er geen opvang meer geregeld. Ten slotte hebben we gesproken met jongeren die na hun 18e vanuit huis of een instelling op straat zijn beland, en afhankelijk waren van de opvang voor daklozen. Heel verschillende groepen dus. Toch krijgen zij met veel dezelfde problemen te maken.

Onzekerheid

Het leven van deze kinderen en jongeren kent veel onzekerheid. Het is vaak niet duidelijk hoe lang je op een plek kan blijven wonen. Bijvoorbeeld omdat de rechter nog moet beslissen of je weer terug naar je ouders gaat, of omdat je misschien teruggestuurd wordt naar het land waar je ouders vandaan komen. Een jongere die in een pleeggezin woont: "Een gezinsvoogd beslist soms zomaar dat iemand weg moet." Kinderen en jongeren kunnen hier veel last van hebben. "Ik droom soms dat ik wordt opgepakt om teruggestuurd te worden en helemaal niet meer kan bewegen", vertelde een 10-jarige jongen die op een gezinslocatie woont.

Jongeren die alleen gevlucht zijn, hebben vaak wel nog familie die ze graag naar Nederland willen laten komen. Het kan maanden duren voor ze horen of dit mag. "Ik ben er altijd mee bezig", vertelde een meisje.

Privacy

In jeugdzorginstellingen en op locaties voor gezinnen die gevlucht zijn, is er vaak weinig privacy. "Ik heb niet echt een plek om terug te trekken of rustig huiswerk te maken. Dat mis ik".

Hulp en regels die niet bij je passen

Veel jongeren hebben aangegeven dat de hulp die zij krijgen niet goed aansluit op hun behoefte. Een meisje uit Eritrea: "In Eritrea leer je als meisje al heel snel voor het eten zorgen. Hier koopt de begeleiding alle boodschappen, maar wij kunnen dat beter en goedkoper. Ik zou meer hebben aan hulp bij het regelen van allerlei dingen, want daar leer je in Eritrea juist bijna niks over". Een jongere van 20 vertelde: "Allerlei professionals willen met je praten over psychische problemen. Maar er is niemand die me kan helpen bij bijvoorbeeld het zoeken van een huis. Sta ik daar alleen met zo'n makelaar, weet ik veel hoe dat gaat!" Een jongere in een instelling gaf aan dat sommige regels niet logisch zijn. "Koken met de leiding is een 'privilege'; dat moet je verdienen door goed gedrag. Dat zou toch iets normaals moeten zijn?"

Als je 18 wordt

In Nederland zijn er twee verschillende systemen voor hulp en ondersteuning: Eén voor kinderen en jongeren onder de 18, en één voor iedereen daarboven. Hierdoor gaan er vaak dingen mis. "Ik moest opeens alles zelf doen. Dat ging niet. Heel veel jongeren krijgen schulden en raken in de problemen". Jongeren die niet in Nederland mogen blijven, mogen als ze 18 zijn niet meer aan een nieuwe opleiding beginnen. "Ik ben nu 23. De afgelopen vijf jaar kan ik in twee seconden samenvatten: ik heb helemaal niks gedaan".

Als je niet bij de groep past die voor jou bedacht is

Ouders met kinderen die veel zorg nodig hebben kunnen erover meepraten: om zorg geregeld te krijgen, is ontzettend veel papier nodig. En dan is het nog maar de vraag of het lukt. "Men vertrouwt er niet op dat je als ouder weet wat er nodig is. Ik had een hulpmiddel nodig voor bij het wassen. Maar dat was niet nodig, vond men. Andere kinderen konden ook zonder. Pas toen mijn kind is gevallen kregen we het".

Als niet duidelijk is wat er precies aan de hand is, is het al helemaal ingewikkeld. "De artsen weten dat wat mijn kind heeft ernstig is en blijft, maar niet hoe het heet. Dan moet je telkens weer bewijzen dat je kind nog steeds ziek is".

Herkenbaar voor kinderen voor wie naar school gaan niet vanzelfsprekend is en hun ouders. "Het is de bedoeling dat een kind 'passend onderwijs' krijgt. Maar men denkt toch in 'hokjes'. Écht maatwerk is vaak niet mogelijk".

Met de uitgebreide analyse van wat we in Caribisch Nederland hebben gehoord, zijn we nog niet klaar. Het is al wel duidelijk dat het leven van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland behoorlijk verschilt van het leven van leeftijdsgenoten in het Europese deel van Nederland.

Zo geven veel kinderen aan hun ouders te missen. Een van de redenen hiervoor is dat veel ouders meerdere laagbetaalde banen moeten hebben, omdat ze anders niet genoeg verdienen om van te kunnen leven. Veel kinderen zijn na schooltijd alleen thuis. Ook is er minder te doen voor kinderen en jongeren. Op alle drie de eilanden geven de kinderen aan hun levens saai te vinden. Ze willen graag meer leuke activiteiten, sport en cultuur. Hoewel kinderen niet graag praten over het geweld dat zij meemaken, is wel duidelijk dit hun leven en ontwikkeling behoorlijk beïnvloedt. Vooral pesten en vechtpartijen op school zorgen ervoor dat ze zich minder veilig voelen. Ook de kwaliteit van het onderwijs wordt door veel kinderen en jongeren als een belangrijk verbeterpunt gezien.

Behalve overeenkomsten zijn er ook veel verschillen tussen de drie eilanden. Ze hebben een eigen cultuur, eigen krachten en eigen problemen. In het rapport over Caribisch Nederland zullen we op die verschillen ingaan.

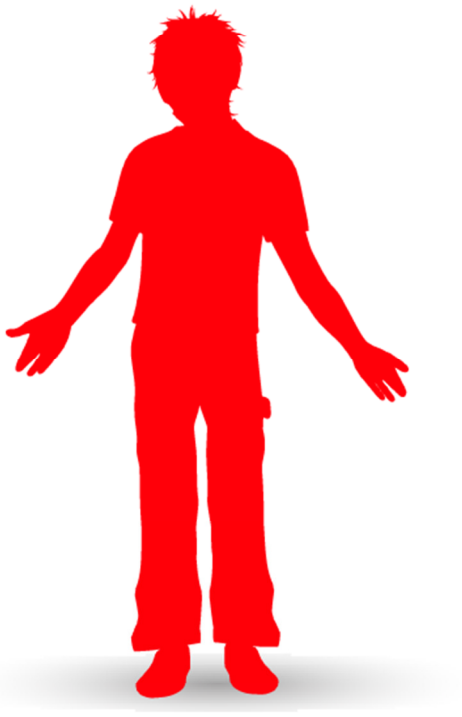

5. Conclusie en vervolgstappen

In de vorige hoofdstukken heb je kunnen lezen dat we heel veel informatie hebben opgehaald bij kinderen en jongeren. Ontzettend veel kinderen hebben de moeite genomen om met ons te praten of de vragenlijst in te vullen. Maar wat was de belangrijkste boodschap van deze kinderen en jongeren? Welke nieuwe of opmerkelijke dingen hebben we gehoord? En wat gaan we hiermee doen? Dat vertellen we in dit hoofdstuk.

De vragenlijst

Hoe tevreden zijn kinderen?

De meeste kinderen zijn tevreden over hun leven

Veel kinderen en jongeren hebben onze vragenlijst ingevuld. Hieruit blijkt dat de meeste kinderen opgroeien in een goede omgeving en dat ze zich prettig voelen. Gemiddeld geven kinderen en jongeren hun leven een dikke voldoende: een 7,4. Van de 14 omgevingsvoorwaarden, die nodig zijn voor een goed leven en een goede ontwikkeling, zijn er gemiddeld 12 in orde. Dit geldt niet voor alle kinderen die de vragenlijst invulden. Ongeveer 10% van iedereen die heeft geantwoord, geeft zijn of haar leven een onvoldoende.

Kinderen in bijzondere situaties zijn minder tevreden

Kinderen met problemen thuis, kinderen met ruziënde ouders die gescheiden zijn en kinderen die met jeugdhulp te maken krijgen geven hun leven duidelijk een lager rapportcijfer dan gemiddeld: tussen de 5,9 en 6,3. Ook kinderen die hebben aangegeven dat er thuis weinig geld is geven hun leven een lager rapportcijfer dan de meeste kinderen (6,6). Dit cijfer ligt wel een beetje hoger dan bij de andere groepen.

Als je kijkt naar wat er dan minder goed is in de leefomgeving van kinderen met problemen thuis, kinderen met ruziënde gescheiden ouders, kinderen die jeugdhulp krijgen en arme kinderen, dan zie je dat al deze groepen wat minder tevreden zijn over dat wat hun leven goed kan maken. De 14 voorwaarden die maken dat je een goed leven kunt hebben, zijn bij hen net wat minder goed. Een voorwaarde springt eruit: *Zekerheid*. Kinderen die thuis weinig geld hebben, problemen hebben thuis of gescheiden ouders hebben zijn minder positief over hun toekomst. Wat opvalt is dat kinderen die jeugdhulp ontvangen dit niet ervaren, zij zijn even positief over de toekomst als kinderen die geen jeugdhulp ontvangen.

Als Kinderombudsman weten we dat deze situaties vervelend kunnen zijn voor kinderen en dat ze invloed kunnen hebben op hoe goed kinderen zich voelen. De antwoorden op de omgevingsvoorwaarden laten zien dat deze situaties veel verschillende onderdelen van het leven van kinderen en jongeren negatief beïnvloeden. Ook de onderdelen waarvan je in eerste instantie zou denken dat die er niet direct mee te maken hebben. Dat is belangrijke informatie omdat we daardoor gerichter naar oplossingen kunnen zoeken.

Wat vertellen kinderen ons nog meer?

Kinderen hebben hun antwoord ook toegelicht. Ze hebben gezegd wat er goed is in hun leven, wat er beter kan, en wat zij vinden dat de Kinderombudsman het eerst

moet gaan doen. Er was ook een vraag die specifiek ging over willen en mogen meepraten. De antwoorden hebben we ingedeeld in categorieën. Hier bespreken we telkens de vijf zaken die het meest genoemd zijn.

Dit gaat goed

Kinderen en jongeren worden blij van volwassenen in hun leven bij wie ze terecht kunnen. Meestal zijn dit hun ouders of andere familieleden. Ook noemen ze goede vrienden of een goede relatie en dingen die ze doen in hun vrije tijd, zoals sport of andere hobby's. Daarnaast vinden veel kinderen en jongeren het fijn dat ze de vrijheid hebben om te kiezen wat ze willen doen. Ten slotte noemen kinderen en jongeren school als iets waar ze plezier uit halen.

Dit moet beter

School, en dan met name de hoge werkdruk, is ook iets waar kinderen en jongeren vaak ontevreden over zijn. Ook de situatie thuis en de band met familieleden mag volgens veel van hen verbeteren. Lokale voorzieningen, zoals sportveldjes of plekken om met andere jongeren samen te komen, vormen een ander punt dat nog niet genoeg op orde is. Daarnaast worden zaken genoemd die te maken hebben met financiën: het te lage inkomen van hun ouders, de hoogte van het minimumjeugdloon en de studiefinanciering die is afgeschaft. Tot slot geeft een groep kinderen juist aan dat er niets verbeterd hoeft te worden, zij zijn tevreden over hun leven.

Tips voor de Kinderombudsman

Volgens kinderen en jongeren moet de Kinderombudsman allereerst de situatie op school verbeteren. Kinderen en jongeren willen een vermindering van de hoge werkdruk, meer hulp bij schoolzaken en een breder vakkenaanbod.

Ook moeten kinderen met psychische problemen goed worden geholpen en beter zelf hulp kunnen zoeken. Om kinderen beter te steunen moet er meer aandacht zijn voor de mentale gezondheid van kinderen. Als er problemen zijn in gezinnen, moet er ook goede hulp beschikbaar zijn.

Kinderen en jongeren maken zich ook zorgen over de situatie van arme kinderen. Zij moeten net als anderen leuke dingen kunnen doen en dezelfde kansen krijgen.

Ten slotte willen kinderen en jongeren meer meepraten en meebeslissen over belangrijke zaken. Dat betekent dat volwassenen ook echt moeten luisteren en iets met deze mening moeten doen.

Dit zeggen kinderen over meepraten

De meeste kinderen en jongeren geven gelukkig aan dat ze al kunnen meepraten over zaken die belangrijk voor hen zijn, zoals hun leven en toekomst. Sommigen mogen over alles meepraten, anderen vertellen dat ze kunnen meepraten wanneer zij dat willen. De meeste kinderen en jongeren willen graag thuis meepraten en meebeslissen over de regels in huis, maar ook over grote beslissingen zoals hun woonsituatie of een omgangsregeling met ouders. Op school willen kinderen ook graag kunnen meepraten over allerlei onderwerpen, zoals over de hoeveelheid huiswerk en toetsen en de indeling van het rooster, maar ook over de inhoud van vakken en hoe er les wordt gegeven.

De werkbezoeken

Tijdens de werkbezoeken hebben we met heel kinderen gepraat. We zijn op een aantal plekken geweest waar bijna elk kind in zijn leven komt, zoals scholen. Maar we hebben ook met veel kinderen gepraat die in een bijzondere situatie opgroeien of die iets speciaals hebben waardoor ze extra

hulp of begeleiding nodig hebben. Deze kinderen hebben speciale wensen. Die wensen hebben wij opgenomen in hun verlanglijstjes.

Thema's

Een aantal thema's komt tijdens veel werkbezoeken terug.

Echte aandacht

Eén thema wordt het vaakst genoemd: kinderen en jongeren hebben échte aandacht nodig van de mensen om hen heen. Van ouders, familie en vrienden, maar ook van professionals. Een deel van de kinderen en jongeren was hierover tevreden, maar we hebben vooral ook veel klachten gehoord. Professionals hebben bijvoorbeeld een gebrek aan tijd of interesse, een te grote focus op wat er in het dossier staat of spreken kinderen en jongeren niet op hun niveau aan.

Te weinig goede informatie en onbegrip

Twee thema's die ook veel zijn genoemd, zijn: kinderen en jongeren krijgen te weinig goede informatie en veel mensen hebben te weinig kennis over hoe zij in elkaar zitten of wat er met hen aan de hand is. Daardoor worden problemen niet herkend of niet goed aangepakt en lopen kinderen tegen veel onbegrip aan.

Pesten en vrije tijd

Ten slotte vertellen veel jongeren dat pesten nog steeds een groot probleem is en dat ze niet tevreden zijn over hoe ze hun vrije tijd kunnen invullen. Dit laatste heeft te maken met de hoge werkdruk op school, weinig geld om leuke dingen te doen of te sporten en te weinig lokale voorzieningen.

Eindconclusie: kinderen zijn het eens

Veel van de thema's die kinderen in de vragenlijst noemen, zie je ook terug bij de werkbezoeken. Kinderen en jongeren lijken het behoorlijk eens te zijn over wat er voor hen moet veranderen. Tijdens de werkbezoeken konden we dieper op een onderwerp ingaan. De informatie uit deze werkbezoeken kunnen we nu gebruiken om de resultaten van de vragenlijst beter te begrijpen.

Echte aandacht, op maat

In de vragenlijst geven kinderen aan dat ze behoefte hebben aan goede contacten met volwassenen en leeftijdsgenoten om hen heen, en dat het belangrijk is dat kinderen en gezinnen met problemen goed geholpen worden. Maar wanneer zijn contacten goed en wat moeten we verstaan onder goede hulp? Tijdens de werkbezoeken hebben we gehoord dat dit veel te maken heeft met échte aandacht voor een kind als persoon. We kunnen dus concluderen dat het thema échte aandacht van de mensen om je heen voor een groot deel van de kinderen en jongeren belangrijk is. Als het gaat om kinderen waarmee iets bijzonders aan de hand is, hebben we gezien dat leraren en hulpverleners ook voldoende verstand moeten hebben van de specifieke situatie en bijzonderheden van een kind.

Werkdruk op school en vrije tijd

Ook het thema werkdruk en prestatiedruk op school zien we zowel bij de vragenlijst als de werkbezoeken terug, net zoals het gebrek aan lokale voorzieningen.

Meedoen en meepraten

Als het gaat om financiën, is *kunnen meedoen* voor alle kinderen en jongeren heel belangrijk, of we nu kijken naar de werkbezoeken of de vragenlijst. Tenslotte zien we dat kinderen en jongeren nog lang

niet tevreden zijn over hun mogelijkheden om mee te praten. Kijkend naar de werkbezoeken kunnen we concluderen dat het vaak al misgaat bij het geven van informatie. Echt meepraten zonder dat je de juiste informatie hebt, kan helemaal niet.

Wat nu?

Er is werk aan de winkel, dat is duidelijk. We gaan met alles wat we hebben gehoord aan de slag, alleen niet altijd op dezelfde manier.

Voor een aantal onderwerpen starten we zo snel mogelijk met een project. Bij andere onderwerpen moeten we eerst nog meer uitzoeken en met kinderen maar ook met volwassenen bespreken wat de beste aanpak is. Hieronder leggen we uit wat we met alle informatie gaan doen en waarom we dit zo gaan doen.

1. Aandacht voor aandacht

We hebben veel geleerd over hoe kinderen en jongeren willen dat volwassenen met hen omgaan. Wij vinden dat alle volwassenen in hun hoofd en hun hart moeten prenten hoe belangrijk het is om écht aandacht te hebben voor een kind of jongere. Om te luisteren naar wat hij of zij te zeggen heeft, de tijd te nemen en mee te denken. En dan hoeft het niet eens speciaal over hun probleem te gaan. Want kinderen en jongeren zeggen juist dat ze gewone belangstelling in hun doen en laten zo belangrijk vinden. We zullen in al ons werk aandacht vragen voor de noodzaak van échte aandacht. Ook in al onze onderzoeken en projecten zal dit terugkomen.

Natuurlijk zullen we zelf ook met aandacht blijven luisteren naar kinderen. We willen weten of er iets verbetert in het leven van kinderen en jongeren maar ook of het slechter is geworden. En misschien komen er wel nieuwe dingen voor in de plaats waaraan we aandacht moeten besteden.

2. Werkdruk op school

Heel veel jongeren hebben aangegeven last te hebben van de hoge werkdruk op school. We zagen het terug in de vragenlijst én tijdens de werkbezoeken. Omdat zoveel kinderen dit erg belangrijk vinden, gaan we hier zo snel mogelijk mee aan de slag. We gaan met jongeren en volwassenen bekijken welke oplossingen er zijn. Ook gaan we met politici en bestuurders praten over dit probleem.

3. Informatie en participatie

We hebben gezien dat kinderen en jongeren lang niet altijd kunnen meepraten over zaken waar zij mee te maken hebben. Ook de eerste voorwaarde voor goede participatie, goed geïnformeerd worden en mee kunnen beslissen, is lang niet altijd in orde. Voor sommige groepen kinderen en jongeren heeft dit grote gevolgen. We gaan met hen en met de volwassenen die hen zouden moeten informeren en praten aan de slag. Als dit nodig is, gaan we ook met politici en bestuurders aan tafel. Aan het eind van het project zullen we bekendmaken wat we precies hebben gedaan, zodat ook andere groepen ervan kunnen leren.

Met welke groepen we precies aan de slag gaan, moeten we nog bekijken. We willen in elk geval zo snel mogelijk kinderen en jongeren met een ouder in de gevangenis betrekken bij onze plannen. We hebben gezien dat informatie en participatie voor deze groep echt nog niet goed geregeld is. Het gaat bovendien om een grote groep kinderen en jongeren waarvoor nog niet genoeg aandacht is.

4. Caribisch Nederland

In dit rapport hebben we heel kort iets verteld over wat we op Bonaire, Saba en

Zo bepalen we wat we eerst gaan doen

Om te bepalen of we een groot project starten, kijken we altijd naar een aantal zaken. Het is ten eerste van belang dat we genoeg over het probleem weten. Soms is het nodig om eerst nog wat meer te weten te komen. Vervolgens kijken we hoe groot en hoe ernstig een probleem is. Als heel veel kinderen en jongeren last hebben van een probleem, of als het probleem voor een aantal kinderen heel ernstige gevolgen heeft, kunnen dat redenen zijn om een project te starten. We wegen ook af of wij als Kinderombudsman iets aan het probleem kunnen doen. We kunnen er bijvoorbeeld moeilijk voor zorgen dat kinderen meer vrienden krijgen. Als een suggestie snel en makkelijk te realiseren lijkt, zullen we er juist snel mee aan de slag gaan. We bekijken ten slotte wat er nu al aan het probleem gedaan wordt, en of dat op dit moment misschien niet al genoeg is.

Sint Eustatius gehoord hebben. Wat we daar gehoord en gezien hebben, moeten we nog verder uitwerken en daar gaan we de komende maanden mee aan de slag. Het is al wel duidelijk het leven van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland behoorlijk verschilt van het leven van leeftijdsgenoten in het Europese deel van Nederland en een dat veel van hun kinderrechten een stuk minder goed beschermd zijn. Volgend jaar verschijnt een apart rapport over Caribisch Nederland.

5. Verder in de informatie duiken

We hebben nu een algemeen beeld van hoe het gaat met de kinderen en jongeren in Nederland. Uit de resultaten van de vragenlijst kunnen we mogelijk nog meer informatie halen.

We gaan nog kijken naar de antwoorden van de kinderen en jongeren die hun leven een onvoldoende hebben gegeven. Waar gaat het precies mis?

We hebben kinderen en jongeren in vier verschillende groepen onderzocht, maar weten nog niet of er kinderen zijn die in meerdere groepen vallen. Misschien zijn er kinderen die zowel gescheiden ouders hebben als jeugdhulp krijgen. Van hen willen we ook graag weten hoe het met hun gaat.

Daarnaast is het belangrijk om per groep verder uit te zoeken wat het voor kinderen betekent dat een van de omgevingsvoorwaarden niet in orde is en hoe we dit kunnen oplossen.

Ook zijn er groepen kinderen en jongeren in Nederland die de vragenlijst niet (of niet vaak) hebben ingevuld. De vragenlijst is vooral ingevuld door meisjes die naar de middelbare school gaan. Ook zijn de groepen kinderen die naar het speciaal onderwijs gaan of gevlucht zijn naar Nederland zijn te klein om te onderzoeken. We willen graag van alle groepen kinderen in Nederland weten hoe het met ze gaat. We gaan de vragenlijst nog een keer online zetten en richten ons dan op de groepen die nog niet eerder hebben meegedaan.

6. Altijd in ons achterhoofd

De Kinderombudsman komt op veel verschillende manieren op voor de rechten van kinderen en jongeren. Grote projecten en onderzoeken vormen maar één van die manieren. Ook voor thema's waar we nu geen groot project over opstarten blijven we dus aandacht houden. We houden de mening van kinderen steeds in ons achterhoofd. Als we met bestuurders of professionals praten, een speech houden of een advies geven over een nieuwe wet of regel, zullen we daarin steeds betrekken wat kinderen en jongeren over het onderwerp gezegd hebben. Zo zorgen we dat we hun mening bekend wordt bij de mensen die beslissingen over hen maken.

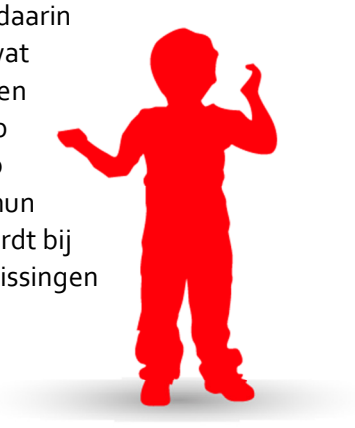

Bijlage 1. Vragenlijst

Wat fijn dat je onze vragenlijst wil invullen! We willen je graag eerst een paar vragen stellen over jezelf. Daarna zullen we iets vragen over je leven en over wat jij wil veranderen voor kinderen. Aan het einde van de vragenlijst komen een paar vragen over kinderrechten en de Kinderombudsman.

Wie ben jij en hoe is jouw situatie?

1. Ik ben een:

☐ Jongen
☐ Meisje
☐ Anders.

2. Hoe oud ben je?

...

3. Ga je naar school?

☐ Ja, ik ga naar de basisschool
☐ Ja, ik ga naar de middelbare school of het mbo
☐ Nee, ik werk
☐ Nee, ik ga niet naar school en heb geen werk
☐ Anders, namelijk ...

[Als bij de vorige vraag 'ja, ik ga naar de basisschool' is ingevuld, verschijnt vraag 4a. Als 'Ja, ik ga naar de middelbare school of het mbo' is ingevuld, verschijnt vraag 4b]

4a. In welke groep zit je?

☐ Groep 6
☐ Groep 7
☐ Groep 8

4b. Welk type school volg je?

☐ Vmbo basis of vmbo kader
☐ Vmbo gl of vmbo tl
☐ Mbo-1 of mbo-2
☐ Mbo-3 of mbo-4
☐ Havo
☐ Vwo
☐ Anders, namelijk ...

5. Waar woon je?

☐ Bij mijn beide ouders
☐ Bij mijn vader
☐ Bij mijn moeder

☐ Wisselend bij mijn moeder en vader
☐ Bij mijn pleeggezin
☐ In een instelling
☐ In een asielzoekerscentrum (azc) of gezinslocatie
☐ Anders, namelijk ...

6. In welke provincie woon je?

[Hier kunnen kinderen één van de twaalf provincies selecteren]

7. Woon je in een dorp of in een stad?

☐ In een dorp
☐ In een stad
☐ Anders, namelijk ...

8. Waar komt jouw moeder vandaan?

☐ Uit Nederland
☐ Uit een ander land, namelijk ...
☐ Dat zeg ik liever niet

9. Waar komt jouw vader vandaan?

☐ Uit Nederland
☐ Uit een ander land, namelijk ...
☐ Dat zeg ik liever niet

10. Heb je een bepaald geloof?

☐ Ja, het christendom
☐ Ja, de islam
☐ Ja, het jodendom
☐ Ja, het hindoeïsme
☐ Ja, iets anders, namelijk ...
☐ Nee
☐ Dat zeg ik liever niet

11. Geldt één van de punten hieronder voor jou? Vink die dan aan. Je mag meerdere hokjes aanvinken.

☐ We hebben thuis weinig geld
☐ Er zijn thuis problemen
☐ Ik krijg jeugdhulp
☐ Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan
☐ Ik ga naar een school voor speciaal onderwijs
☐ Ik kom uit een ander land en ben naar Nederland gevlucht

We willen je graag iets vragen over jouw recht op een goed leven en een goede ontwikkeling. Als kind moet je een fijn leven kunnen hebben en goed kunnen opgroeien. Daarvoor zijn een heleboel dingen nodig.

Hieronder lees je wat er allemaal nodig is om fijn, veilig en gezond op te kunnen groeien. Kun je aankruisen wat er goed gaat en wat er minder goed gaat in jouw leven? Je kan bij elke vraag uitleggen waarom je dit vindt, maar dat hoeft niet.

12. Verzorging	Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
	☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Genoeg te eten en te drinken
- Genoeg kleding
- Genoeg slaap
- Een dokter wanneer het nodig is

Wil je daar iets over vertellen?

…

13. Veiligheid bij jou in huis	Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
	☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je voelt je veilig bij jou thuis
- Er wordt bij jou thuis geen geweld gebruikt
- Er wordt bij jou thuis geen drugs gebruikt
- Er wordt bij jou thuis niet gescholden

Wil je daar iets over vertellen?

…

14. Liefde en aandacht van jouw ouders of opvoeders	Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
	☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je voelt je door hen begrepen
- Ze hebben tijd voor je als je ze nodig hebt
- Je hebt een goede band met ze

Wil je daar iets over vertellen?

…

15. Structuur, regels en ondersteuning	Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
	☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Op een vaste tijd opstaan
- Elke dag naar school gaan
- Er zijn afspraken en regels waar jij je aan moet houden
- Er iemand is die je helpt als dat nodig is

Wil je daar iets over vertellen?

…

16. Het goede voorbeeld krijgen van jouw ouders of opvoeders

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Ruzie wordt uitgepraat
- Ze leggen dingen uit als je iets niet snapt
- Ze zorgen goed voor zichzelf en anderen
- Ze hebben werk of doen vrijwilligerswerk

Wil je daar iets over vertellen?

…

17. Interesse van je ouders of opvoeders in wat jij belangrijk vindt

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je kunt je verhaal bij iemand kwijt
- Ze luisteren naar jouw ideeën en wensen
- Je kan met iemand praten als je problemen hebt
- Je mag zelf kiezen wat jij op een dag wilt doen

Wil je daar iets over vertellen?

…

18. Opvoeding

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Er is altijd goed voor je gezorgd
- Er staat altijd iemand voor je klaar
- Je hebt contact met volwassenen die langere tijd voor je hebben gezorgd en die belangrijk voor je zijn (bijvoorbeeld familieleden of pleegouders)

Wil je daar iets over vertellen?

…

19. Veiligheid in de buurt

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je voelt je veilig in de buurt
- Er is weinig ruzie in de buurt
- Er wordt niet vaak ingebroken
- Er is geen crimineel gedrag
- Er hangen geen vervelende mensen of jongeren rond

Wil je daar iets over vertellen?

…

20. Respect

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je wordt niet anders behandeld dan andere kinderen (bijvoorbeeld om je geloof, om hoe je eruit ziet, omdat je arm of rijk bent, of omdat je een handicap hebt)
- Je hebt het gevoel dat anderen rekening houden met wie jij bent
- Je hebt het gevoel dat je dezelfde kansen krijgt als andere kinderen
- Je kunt alleen zijn wanneer jij dat wilt
- Jouw ouders, opvoeders of anderen, lezen niet zomaar mee met je WhatsApp-gesprekken, e-mails of brieven

Wil je daar iets over vertellen?

…

21. Andere volwassenen bij wie je terecht kunt

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Behalve je ouders of opvoeders zijn er andere mensen die jou helpen. Bijvoorbeeld andere familie, buren of leraren.
- Je kunt bij familieleden, buren, leraren of andere mensen terecht als je vragen hebt of extra hulp nodig hebt
- Je zit bij een sportclub of vereniging

Wil je daar iets over vertellen?

…

22. School en vrije tijd

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je vindt het niet vervelend om naar school te gaan
- Je krijgt op school genoeg hulp en steun, zodat je goed kunt leren
- Je krijgt de kans om in je vrije tijd de dingen te doen die je leuk vindt of waar je goed in bent (bijvoorbeeld sport, muziek, toneel, scouting of skateboarden).

Wil je daar iets over vertellen?

…

23. Contact met vrienden

Goed ☐ Voldoende ☐ Matig ☐ Onvoldoende ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je doet graag leuke dingen met je vrienden
- Je kunt goed met je vrienden opschieten
- Je voelt je begrepen door hen
- Ze houden rekening met wie jij bent

Wil je daar iets over vertellen?

…

24. Het goede voorbeeld krijgen van mensen die jij kent

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Kinderen en volwassenen die jij kent zorgen goed voor zichzelf en voor anderen
- Kinderen en volwassenen die jij kent helpen elkaar graag
- Kinderen en volwassenen die jij kent behandelen elkaar met respect (zijn aardig voor elkaar)
- Kinderen en volwassenen die jij kent hebben een positieve invloed op je

Wil je daar iets over vertellen?

…

25. Zekerheid in je leven

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je hebt vertrouwen in je toekomst
- Je woont langere tijd op één plek (niet vaak verhuisd)
- Als er iets veranderd dan wordt dat met jouw besproken
- Je bent niet plotseling van school gewisseld
- Er zijn geen grote dingen gebeurd in je leven die je moeilijk of vervelend vond .

Wil je daar iets over vertellen?

…

26. Welk cijfer geef jij aan jouw leven?

☐ 1 ☐ 6
☐ 2 ☐ 7
☐ 3 ☐ 8
☐ 4 ☐ 9
☐ 5 ☐ 10

27. Wat vind je fijn in jouw leven?

(Bijvoorbeeld bij jou thuis, op school of in jouw buurt)

…

28. Wat kan er beter, om jouw leven (nog) leuker te maken?

(Bijvoorbeeld bij jou thuis, op school of in jouw buurt)

…

29. Waar wil jij graag over meebeslissen in jouw leven? Mag je dat nu al?

(Bijvoorbeeld bij jou thuis, op school of in jouw buurt)

…

De komende jaren gaat Margrite, de Kinderombudsvrouw, zich inzetten voor alle kinderen in Nederland. Ze wil graag van jou horen waar ze kinderen mee kan helpen.

30. **Als jij Kinderombudsman of Kinderombudsvrouw was, wat zou je dan willen veranderen voor kinderen in Nederland?**

...

We zijn bijna aan het einde van de vragenlijst. We willen je graag nog een paar laatste vragen stellen.

31. **Hoe heb je over deze vragenlijst en over de kinderrechtentour gehoord?**

☐ Via tv
☐ Via de website van de Kinderombudsman
☐ Via een andere website
☐ Via sociale media (bijvoorbeeld Facebook, Instagram)
☐ Via school
☐ Via een familielid of vriend of vriendin
☐ Anders, namelijk ...

32. **Wist je vóór deze vragenlijst al wat kinderrechten zijn?**

☐ Ja
☐ Nee

33. **Had je vóór deze vragenlijst al eens van de Kinderombudsman gehoord?**

☐ Ja
☐ Nee

Bedankt voor het invullen!

Wil je meer weten over de Kinderombudsman en de kinderrechtentour? Of wil je mails ontvangen over de tour en de resultaten van de vragenlijst? Kijk dan op de speciale pagina op onze website!

Bijlage 2. Overzicht van alle werkbezoeken

1. Stichting Leergeld Den Haag.

- Betreft: Kinderen die opgroeien in armoede.
- Aantal kinderen: ongeveer 25 kinderen en jongeren.
- Aanvullend informatie: Stichting Leergeld Den Haag is een stichting die zich, in samenwerking met de Gemeente Den Haag, lokale fondsen, het bedrijfsleven en particulieren, richt op kinderen van 4 tot 18 jaar uit gezinnen met een laag inkomen. De Leergeldkids zijn kinderen uit minimagezinnen die meedenken over de beleids- en besluitvorming van Leergeld Den Haag, zodat ze zelf invloed kunnen uitoefenen op de verbetering van hun positie.

2. Speciaal Basisonderwijs de Vlieger

- Betreft: Kinderen uit groep 7 en 8
- Aantal kinderen: 6-8 kinderen.
- Aanvullende informatie: SBO de Vlieger is school voor speciaal basisonderwijs. Speciaal basisonderwijs valt onder het regulier onderwijs en is bedoeld voor kinderen met leer-, gedrags- of opvoedingsproblemen.

3. Beatrix kinderziekenhuis

- Betreft: Kinderen met gezondheidsproblemen.
- Aantal: 20-25 kinderen
- Gesproken is met zowel kinderen die zijn opgenomen als kinderen die die dag op de polikliniek zijn. De ernst van hun ziekte verschilt. Er waren ook vier-vijf kinderen van de kinderadviesraad aanwezig.

4. Wilster Het Poortje

- Betreft: Jongeren die gesloten zijn geplaatst wegens een ernstige ontwikkelingsbedreiging, waarvoor behandeling in geslotenheid noodzakelijk is.
- Aantal: 4 jongeren
- Aanvullende informatie: Stichting Het Poortje Jeugdinrichtingen biedt intensieve gedwongen begeleiding en behandeling aan zo'n 175 jongeren tot en met 23 jaar.

5. Jeugdwelzijnsberaad (JWB)

- Betreft: Jongeren die in instellingen, pleeggezinnen en logeerhuizen wonen.
- Aantal: circa 8 jongeren.
- Aanvullende informatie: Het JWB is de landelijke koepel van de jongerenraden van jeugdzorginstellingen. De leden van het JWB vertegenwoordigen de jongeren van hun instelling in het landelijke platform.

6. Cybersoek

- Betreft: Kinderen uit de Indische buurt in Amsterdam
- Aantal: circa 16 kinderen en jongeren

- Aanvullende informatie: Cybersoek is een ontmoetingsplek in de Indische Buurt in Amsterdam, gericht op de empowerment van buurtbewoners. Kinderen en jongeren kunnen er na school hun (digitale) kennis en vaardigheden ontwikkelen.

7. Stichting Exodus

- Betreft: kinderen en jongeren van wie een ouder in detentie zit of heeft gezeten.
- Aantal: 4 jongvolwassenen
- Aanvullende informatie: Een van de programma's van Exodus is gericht op de kinderen van gedetineerden. Ze hebben steungroepen, folders voor kinderen van wie de ouder is gearresteerd en koppelen vrijwilligers aan kinderen die meegaan op bezoek in de gevangenis of als maatje optreden.

8. Nidos, Futureforce/Trias

- Betreft: alleenstaande minderjarige vluchtelingen uit Eritrea.
- Aantal: 12 jongeren (meisjes)
- Aanvullende informatie: Het gaat om een kinderwoongroep in opdracht van Nidos, uitgevoerd door Futureforce. Dit is een nieuwe stichting die speciaal voor dit doel is opgericht en onderdeel is van jeugdhulp- en pleegzorgorganisatie Trias.

9. Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB)

- Betreft: Jongeren die onderwijs volgen in het mbo
- Aantal: 3 jongvolwassenen (bestuursleden)
- Aanvullende informatie: Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB) is een belangenvereniging voor studenten in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). JOB geeft advies en ondersteuning bij vragen en klachten. Verder vertegenwoordigt JOB mbo studenten richting overheid en politiek.

10. Landelijk Aktie Komitee Scholieren (Laks)

- Betreft: Scholieren.
- Aantal: 6 jongeren (bestuursleden)
- Aanvullende informatie: Het Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS) is een organisatie van, voor en door scholieren. Laks zorgt ervoor dat er niet alleen maar óver, maar ook mét de scholier wordt gepraat. Laks vertegenwoordigt scholieren richting overheid en politiek.

11. OBS de Verrekijker

- Betreft: Kinderen zonder rechtmatig verblijf in Nederland.
- Aantal: 40-50 kinderen.
- Aanvullende informatie: OBS de Verrekijker is een basisschool voor kinderen die wonen op AZC Katwijk. Het gaat om regulier basisonderwijs, met hetzelfde lesprogramma als op andere basisscholen.

12. Jongerenraad AZC Katwijk

- Betreft: Jongmeerderjarige jongeren zonder rechtmatig verblijf in Nederland.
- Aantal: 6 jongeren.

- Aanvullende informatie: Deze jongeren wonen al vanaf de start op de gezinslocatie en zijn inmiddels meerderjarig. Ze gaan niet meer naar school.

13. Resto van Harte en Straatgeluid

- Betreft: Jongeren met verschillende soorten problemen, vooral 18+ problematiek.
- Aantal: 6-8 jongeren
- Aanvullende informatie: Resto van Harte zet zich in voor een betere sfeer in de buurt. Resto Van Harte vindt dat iedereen erbij hoort in de samenleving en wil eenzaamheid en sociaal isolement onder de aandacht brengen en bestrijden. Tijdens de tiener Resto koken jongeren voor mensen uit de buurt.

14. Verpleegkundig kinderzorghuis de Biezenwaard

- Betreft: Gesprek met ouders van vier chronisch zieke en/of gehandicapte jonge kinderen.
- Aantal: 5 ouders.
- Aanvullende informatie: Verpleegkundig kinderzorghuis De Biezenwaard is een gastvrij huis voor kinderen die niet altijd thuis bij hun ouders kunnen zijn omdat zij 24 uur per dag verpleegkundige zorg nodig hebben. De kinderen van De Biezenwaard zijn ernstig (chronisch) zieke kinderen van 0 tot 18 jaar, al dan niet met een verstandelijke beperking.

15. Villa Saron

- Betreft: Kinderen die in een gezinshuis wonen.
- Aantal: 7 kinderen.
- Aanvullende informatie: Villa Saron is een Driestroomhuis in Baarn. Driestroom is een franchiseformule waarbij de huizen worden geëxploiteerd door gezinshuisouders, en ondersteuning krijgen van de moederorganisatie. Alle kinderen hebben in principe een langdurige plaatsing, dus totdat ze volwassen zijn. De kinderen hebben diverse problematiek: psychiatrie, gedragsproblemen, autisme, LVB.

16. Kindergemeenteraad Schiedam (ondersteund door Stichting De Kleine Ambassade)

- Betreft: De Kindergemeenteraad Schiedam.
- Aantal kinderen: 25 kinderen.
- Aanvullende informatie: is een project van De Kleine Ambassade. Zij leren kinderen met een kritische blik naar hun omgeving te kijken en laten ze ervaren dat hun mening telt. Ze denken na over hoe ze knelpunten in de stad kunnen aanpakken en welke rol ze hier zelf in kunnen spelen. Hier maken ze concrete adviezen van die ze aan de gemeente aanbieden.

17. Open Schoolgemeenschap Bijlmer

- Betreft: Leerlingen van verschillende onderwijsniveaus en jaargangen.
- Aantal: circa 24 jongeren.
- Aanvullende informatie: De Open Schoolgemeenschap Bijlmer is een school voor vwo, havo en vmbo.

18. Villa Pinedo

- Betreft: Jongeren met gescheiden ouders.
- Aantal: circa 8 jongeren
- Aanvullende informatie: Villa Pinedo is de plek voor kinderen en jongeren van gescheiden ouders. Hier kan een kind laten horen wat hij/zij denkt, voelt en vindt van de scheiding van zijn/haar ouders.

19. Kinderen met ouders waarmee iets aan de hand is (ondersteund door GGNet)

- Betreft: Kinderen en jongeren die zorgen voor een ziek gezinslid.
- Aantal: ca. 10 kinderen en jongeren.
- Aanvullende informatie: GGNet is een organisatie voor geestelijke gezondheidszorg (ggz) in Gelderland. GGNet biedt behalve psychische hulp aan volwassenen en jeugdigen, ondersteuning aan kinderen en jongeren met een familielid met psychische problemen, een verslaving of chronische ziekte of beperking.

20. Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen

- Betreft: Scholieren van verschillende onderwijsniveaus en jaargangen.
- Aantal: circa 12 jongeren
- Aanvullend: De Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen is een school voor voorgezet onderwijs op Jenaplanwijze op de niveaus VWO, HAVO en MAVO (VMBO-t).

21. Ervaringsdeskundigen 'Thuiszitters'

- Betreft: Kinderen en jongeren die ervaring hebben met 'Thuiszitten'
- Aantal: 7 kinderen en jongeren en hun moeders
- Aanvullende informatie: Gesproken is met kinderen die om uiteenlopende reden op dit moment niet naar school gaan en geen onderwijs volgen (thuiszitten) of hier ervaring mee hebben en weer (gedeeltelijk) naar school gaan.

22. Kinderburgemeesters

- Betreft: Landelijke dag voor Kinderburgemeesters
- Aantal: 23 kinderburgemeesters
- Aanvullende informatie: De eerste landelijke dag voor Kinderburgemeesters georganiseerd op initiatief van de kinderburgemeester van Aalsmeer Sophie van Raaphorst. De kinderburgemeesters gaan met elkaar in gesprek over hun werk onder leiding van Margrite Kalverboer.

23. Fier Fryslan

- Betreft: jonge slachtoffers van eergerelateerd en seksueel geweld.
- Aantal: 4 jonge vrouwen
- Aanvullende informatie: Fier biedt hulp aan slachtoffers, getuigen en plégers van geweld in afhankelijkheidsrelaties; geweld dat plaatsvindt in relaties. Bijvoorbeeld tussen ouders en kinderen, partners of jongeren die verliefd zijn. Hun opdracht is: voorkomen van geweld, stoppen van geweld en hulp bieden bij de gevolgen van geweld.

24. Stichting Neos (Eindhoven)

- Betreft: kinderen en jongeren in de vrouwenopvang en maatschappelijke opvang.
- Aantal: ca. 5 kinderen en jongeren
- Aanvullende informatie: Stichting Neos in Eindhoven biedt zorg, opvang en begeleiding voor kwetsbare mensen en gezinnen (maatschappelijke opvang) en aan vrouwen en kinderen als gevolg van huiselijk geweld (vrouwenopvang). Kinderen en jongeren verblijven er met hun ouder(s), variërend van enkele dagen tot maanden.

25. Levanto-Groep/Moederopvang Parkstad

- Betreft: kinderen en jongeren in de vrouwenopvang en maatschappelijke opvang.
- Aantal: ca. 5 jonge kinderen
- Aanvullende informatie: Levanto-groep biedt zorg, opvang en begeleiding voor kwetsbare mensen en gezinnen (maatschappelijke opvang) en aan vrouwen en kinderen als gevolg van huiselijk geweld (vrouwenopvang). De Moederopvang in Parkstad is een van hun locaties. Kinderen en jongeren verblijven er met hun moeder, variërend van enkele dagen tot maanden.

26. Cello; OPK de Elzengaard.

- Betreft: Gesprekken met drie moeders van kinderen met een verstandelijke en/of meervoudige beperking
- Aantal: 3 moeders
- Aanvullende informatie: Cello is een grote zorgaanbieder in Brabant en biedt wonen, werken, dagbesteding, logeren en vrije tijd aan mensen met een beperking. Ze hebben aanbod voor kinderen met (meervoudige) beperkingen, zowel fysiek als verstandelijk en hun gezinnen.

27. Cello; VSO HUB Rosmalen

- Betreft: Kinderen met een beperking.
- Aantal: circa 7 jongeren
- Aanvullende informatie: Naschoolse opvang voor schoolgaande kinderen met een beperking.

28. Cello

- Betreft: Jongeren met een licht verstandelijke beperking die in een woongroep wonen
- Aantal: circa 6
- Aanvullende informatie: twee woongroepen bezocht waar jongeren onder begeleiding in een woongroep wonen.

29. Kompaan en de Bocht

- Betreft: Jongeren die uithuisgeplaatst zijn in een instelling.
- Aantal: 5-10 jongeren.
- Aanvullende informatie: Kompaan en De Bocht is een jeugdhulporganisatie in Brabant, gespecialiseerd in opgroei- en opvoedingsproblematiek, ontwikkelingsproblematiek en geweld in afhankelijkheidsrelaties.

30. Nationale Jeugd Raad (NJR)

- Betreft: Vertegenwoordigers van diverse jongerenorganisaties
- Aantal: 2 jongvolwassen bestuursleden van de NJR.
- Aanvullende informatie: De Nationale Jeugd Raad is de netwerkorganisatie van de landelijke jongerenraden en komt op voor de belangen van jongeren in Nederland van 12-30 jaar.

31. JongerenTaskforce aanpak van geweld tegen kinderen.

- Betreft: Leden van de jongerentaskforce.
- Aantal: 14 jongeren en jongvolwassenen.
- Aanvullende informatie: De 'Jongerentaskforce aanpak van geweld tegen kinderen' is in 2013 opgericht door Augeo. De Jongerentaskforce heeft als doel kinderen en jongvolwassenen te laten meepraten over een effectieve aanpak van kindermishandeling, vechtscheidingen en chronisch pesten.

32. Kentalis

- Betreft: Doof of slechthorende jongeren en jongeren met een taalontwikkelingssoornis.
- Aantal: circa 25 jongeren.
- Aanvullende infomatie: Compas biedt vmbo- en praktijkonderwijs aan jongeren die doof of slechthorend zijn en aan jongeren met een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Naast de normale lessen zijn er extra lessen Nederlands, drama en dovencultuur. Compas is onderdeel van Kentalis.

33. COC Nederland/Youth Council

- Betreft: LHBTI-jongeren.
- Aantal: 5 jongeren.
- Aanvullende informatie: COC Nederland zet zich in voor gelijke rechten, emancipatie en sociale acceptatie van LHBTI's in Nederland en in het buitenland. In de Youth Council hebben jongeren zitting uit de jongerenplatforms die verbonden zijn aan of samenwerken met het COC.

Bijlage 3. Hoe tevreden zijn kinderen in de verschillende groepen over hun leven?

Gemiddelde totaalscore en rapportcijfer per groep			
	Gemiddelde totaalscore van de 14 omgevings-voorwaarden	**Gemiddeld rapportcijfer**	**Aantal**
Wij hebben thuis weinig geld			
Ja	11,3 (SD* = 3,27)	6,6 (SD = 1,84)	196
Nee	12,8 (SD = 2,20)	7,5 (SD = 1,56)	1199
Er zijn problemen thuis			
Ja	9,8 (SD = 3,74)	5,9 (SD = 1,86)	204
Nee	13,1 (SD = 1,73)	7,7 (SD = 1,44)	1191
Ik krijg jeugdhulp			
Ja	10,2 (SD = 3,88)	5,9 (SD = 2,00)	139
Nee	12,9 (SD = 2,06)	7,6 (SD = 1,50)	1256
Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan			
Ja	10,8 (SD = 3,83)	6,3 (SD = 1,92)	150
Nee	12,8 (SD = 2,10)	7,5 (SD = 1,55)	1245
Ik ga naar een school voor speciaal onderwijs			
Ja	11,1 (SD = 3,39)	6,9 (SD = 2,17)	47
Nee	12,7 (SD = 2,38)	7,4 (SD = 1,62)	1348
Ik kom uit een anders land en ben naar Nederland gevlucht			
Ja	8,5 (SD = 5,88)	6,1 (SD = 2,59)	8
Nee	12,6 (SD = 2,38)	7,4 (SD = 1,63)	1387

*SD staat voor *standaarddeviatie* of *standaardafwijking*. Met de standaardafwijking kun je aangeven hoeveel de antwoorden die zijn gegeven van elkaar verschillen. Als de standaardafwijking bijvoorbeeld 2 is, dan was 68% van alle antwoorden maximaal 2 punten hoger of lager dan het gemiddelde. Bij een gemiddelde van 10 en een standaardafwijking van 2, heeft 68% van alle kinderen een antwoord tussen de 8 en de 12 gegeven.

Bijlage 4. Hoeveel kinderen geven een voldoende op de verschillende omgevingsvoorwaarden?

1. Kinderen die thuis weinig geld hebben

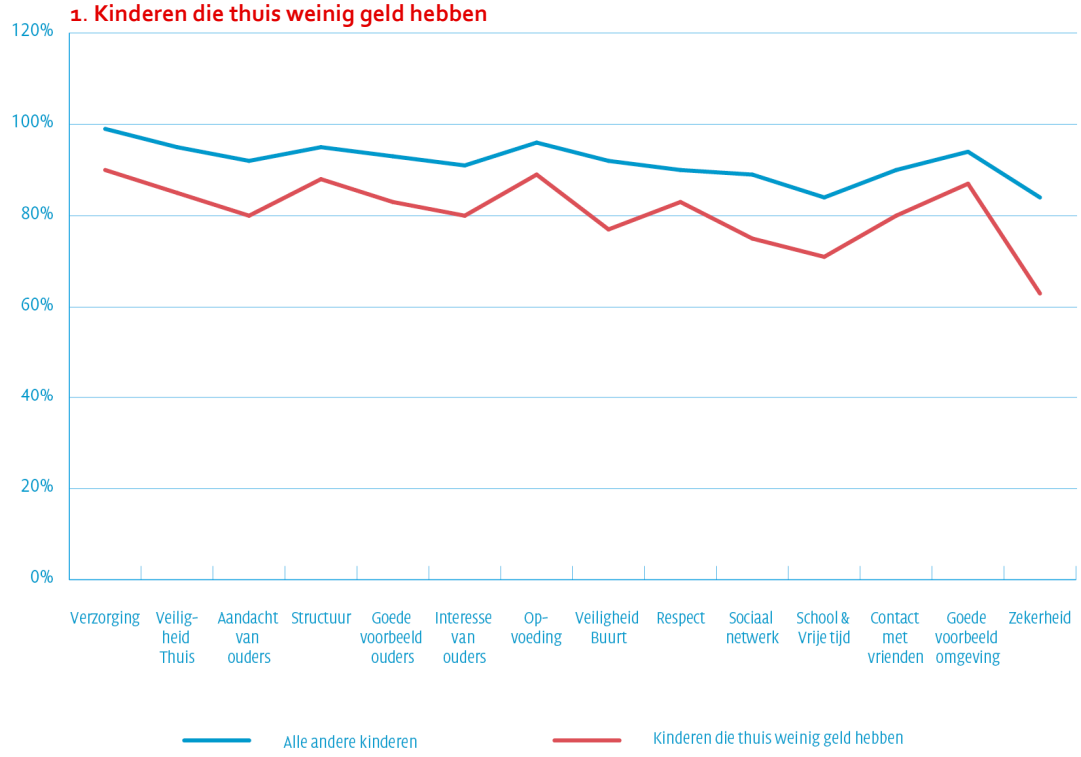

2. Kinderen die problemen hebben thuis

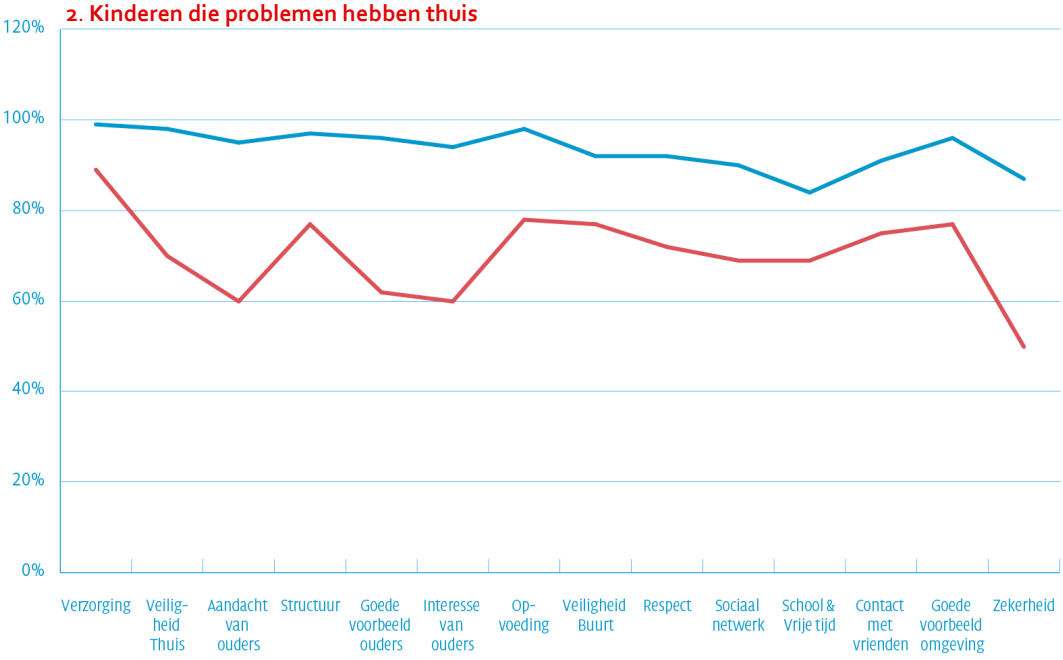

3. Kinderen die jeugdhulp krijgen

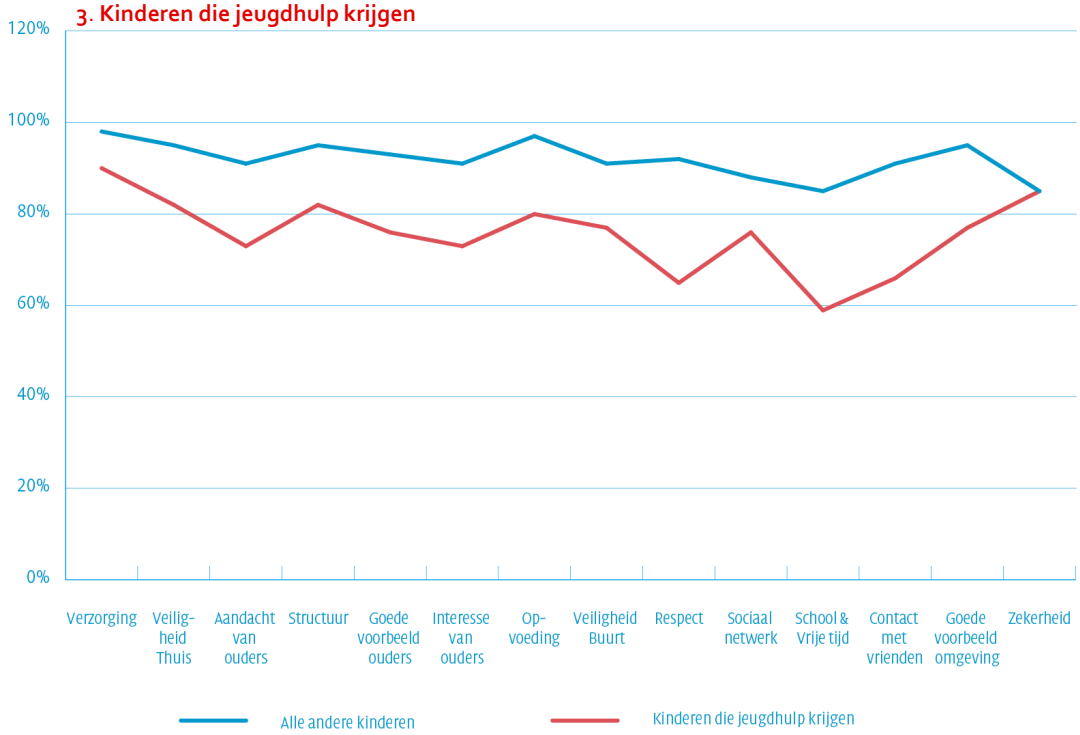

4. Kinderen met gescheiden ouders die met elkaar ruziën

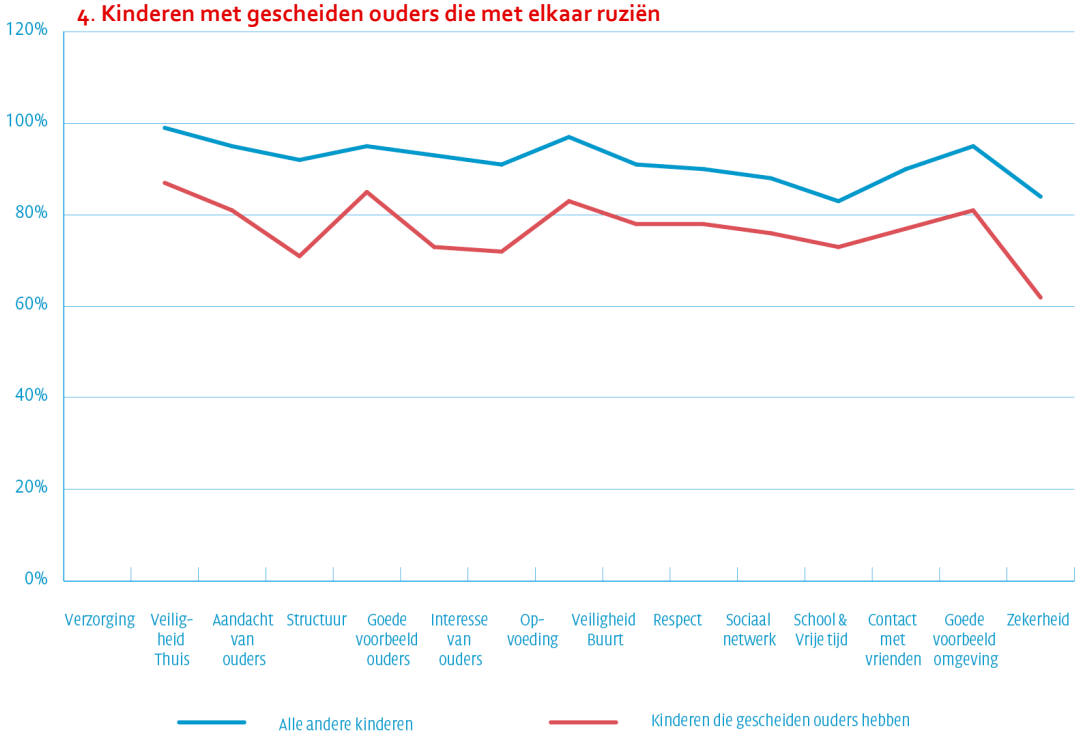

Bijlage 5. Thema's die uit de vragenlijst naar voren komen

Wat vind je fijn in jouw leven?			
		Aantal	**%**
1	Fijne thuissituatie en familiebanden	388	29%
2	Vriendenkring en relatie	200	15%
3	Vrije tijd: Spelen, gamen, sport, hobby's en uitgaan.	110	8%
4	School: Het gaat goed op school / Fijne school / Leuke opleiding	68	5%
5	De vrijheid om te kunnen doen wat je leuk vindt.	58	4%
6	Huisdieren of paarden	25	2%
7	Fijne woonomgeving (veilig)	18	1%
8	Rust: Ik hoef me nergens druk over te maken	11	1%
9	Er is voldoende geld thuis	11	1%
10	Persoonlijke eigenschap: Goed met mensen kunnen omgaan / Weten wat je wilt / Goed kunnen leren / Gelukkig zijn	11	1%
11	Privacy: Mijn eigen kamer / Dat ik alleen kan zijn / Niemand leest mee met mijn e-mails	11	1%
12	Een goede toekomst	7	1%
13	Een eigen mening. Er wordt naar me geluisterd	7	1%
14	Hulp krijgen wanneer dat nodig is.	7	1%
15	Gerespecteerd worden door familie, vrienden en omgeving	6	0%
Niet-thematische antwoorden			
16	Alles gaat goed	124	9%
17	Heel veel is leuk: drie of meer antwoorden gegeven	183	14%
18	Niks	11	1%
19	Geen antwoord	95	7%
	Totaal	**1351**	

Wat kan er beter, om jouw leven (nog) leuker te maken?			
		Aantal	**%**
1	School	352	28%
2	Betere thuissituatie en familiebanden	198	16%
3	Niks / mijn leven is goed zoals het is	114	9%
4	Invulling vrije tijd	67	5%
5	Geld	66	5%
6	Betere vriendschappen en relaties	41	3%
7	Dat eigen gezondheid goed is / niet ziek zijn	29	2%
8	Persoonlijke eigenschappen veranderen: Meer motivatie, beter concentreren, meer vertrouwen in jezelf, lekkerder in je vel	26	2%
9	Hulp en ondersteuning voor zichzelf of familie	22	2%
10	Veiligere en gezelligere buurt: Overlast in de buurt, inbraken, bedreigingen, meer agenten	22	2%
11	Geen vooroordelen / Dat anderen mij respecteren / Minder discriminatie	15	1%
12	Minder geweld en ruzie in de wereld / Rechtvaardigheid en respect	14	1%
13	Alles moet beter	13	1%
14	Meer rust / Minder stress	12	1%
15	Zichzelf verbeteren	9	1%
16	Leuke toekomst: baan, geluk, studeren, diploma halen	8	1%
Niet-thematische antwoorden			
17	Wil als Kinderombudsman heel veel veranderen: drie of meer antwoorden gegeven	32	3%
18	Geen antwoord	150	12%
19	Weet niet	68	5%
	Totaal	**1258**	

Waar wil jij graag over meebeslissen in jouw leven?		Mag je dat nu al?				
		Ja	Nee	Onbekend	Aantal totaal	%
1	Thuis	69	54	103	226	17%
2	Alles	141	23	29	193	15%
3	Leven en toekomst	87	27	57	171	13%
4	School	29	58	43	130	10%
5	Als ik dat wil kan dat	89	17	1	107	8%
6	Ik wil nergens over meebeslissen			56	56	4%
7	Politiek	3	40	6	49	4%
8	Invulling vrije tijd	18	10	20	48	4%
9	Geld	12	8	15	35	3%
10	Zelf kiezen arts /instelling / hulp		6	6	12	1%
11	Alcohol & drugsgebruik / Alcoholgrens naar 16 jaar	1	6	3	10	1%
Niet-thematische antworden						
12	Weet het niet			115	115	9%
13	Geen antwoord			166	166	13%
	Totaal				**1398**	
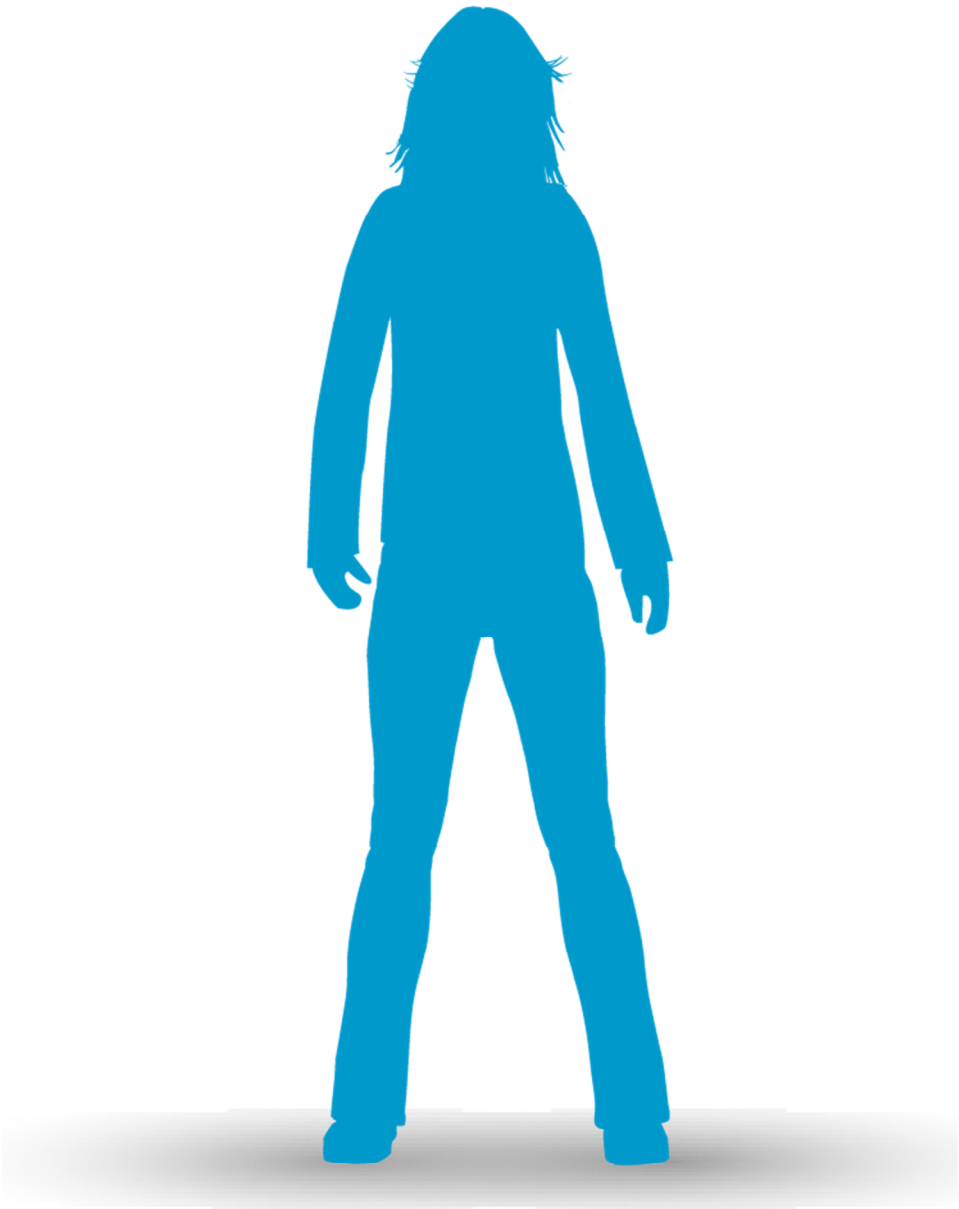
Als jij Kinderombudsman was, wat zou je dan willen veranderen voor kinderen in Nederland?			
		Aantal	**%**
1	School / Opleiding	259	23%
2	Hulp en ondersteuning voor kinderen die problemen hebben: Zelf hulp kunnen vinden / Er moet altijd iemand zijn om mee te praten	116	10%
3	Betere thuissituatie en familiebanden	116	10%
4	Kinderen in armoede helpen	66	6%
5	Meepraten en meebeslissen	55	5%
6	Vrijheid en gelijkheid	48	4%
7	Vrije tijd: Spelen, gamen, sport, hobby's en uitgaan.	43	4%
8	Oplossing voor pesten	42	4%
9	Studiefinanciering terug en minimumloon afschaffen	41	4%
10	Meer respect, minder discriminatie / meer verbondenheid	30	3%
10	Vluchtelingenkinderen helpen: Dezelfde kansen voor heb als voor Nederlandse kinderen / Betere opvang / Nederlandse kinderen met vluchtelingenkinderen in contact brengen	26	2%
11	Vrijheid om keuzes te maken: Kans om jezelf te ontwikkelen, kiezen wat je wilt leren, niet iedereen hetzelfde / meer vrijheid / kunt zijn wie je wil zijn / dingen doen die je graag doet	22	2%
12	Niets / Het is goed zo	19	2%
13	Alcoholgrens omlaag	15	1%
14	Actie tegen kindermishandeling / betere zorg voor mishandelde en verwaarloosde kinderen	13	1%
15	Zwarte piet behouden	9	1%
16	Minder druk, meer rust	6	1%
Niet-thematische antwoorden			
17	Geen antwoord	106	9%
18	Weet niet	85	8%
	Totaal	**1117**